

Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen turvallisuuden kehittäminen

Olli Aittakumpu

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen turvallisuuden kehittäminen

Olli Aittakumpu
Turvallisuus ja riskienhallinta
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2022

Olli Aittakumpu

Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen turvallisuuden kehittäminen

Vuosi

2022

Sivumäärä

59

Tässä opinnäytetyössä käsitellään Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijaturvallisuutta, sekä sen mahdollisia kehityskohteita. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden nykytila ja laatia nykytilan pohjalta kehitysehdotukset opiskelijaturvallisuuden parantamiseksi. Oulun ammattikorkeakoulu toimii kolmella kampuksella Oulun seudulla. Tämä opinnäytetyö on rajattu koskemaan vain Oulussa toimivia kampuksia, joita ovat Linnanmaan ja Kontinkankaan kampukset.

Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena. Tiedonkeruumenetelminä työssä on käytetty laadulliselle tutkimukselle olennaisia menetelmiä, joita ovat havainnointi, haastattelu ja kirjallisuuskatsaus. Havainnoinnin avulla kartoitettiin opiskelijoiden fyysistä oppimisympäristöä molemmilla opinnäytetyön kohteena olevilla kampuksilla, sen turvallisuuden näkökulmasta. Haastattelu taas tarjosi paljon tietoa, jota ei havainnoinnin tai kirjallisuuskatsauksen avulla voinut kohdeorganisaatiosta selvittää, lisäksi haastattelemalla tuettiin muiden menetelmien tiedonkeruuta. Kirjallisuuskatsaus perustui hyvin pitkälti aiempaan tutkimukseen aiheesta. Kirjallisuuskatsauksessa hyödynnettiin muun muassa erilaisia raportteja, julkaisuja, tutkimuksia ja ohjeita korkeakouluturvallisuuteen liittyen. Tiedonkeruumenetelmin kerätyn aineiston analysointiin käytettiin dokumenttianalyysiä ja teemoittelua.

Lopputuotoksena opinnäytetyöstä syntyi kuvaus opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuudesta, sekä kehitysehdotukset sen parantamisesta. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Oulun ammattikorkeakoulussa opiskelijaturvallisuus on asianmukaisella tasolla mutta myös kehitettävää löytyy. Kehitysehdotukset eivät ole vastaamassa ainoastaan lakien vähimmäisvaatimukseen, vaan aidosti turvallisen oppimisympäristön luomiseen.

Laurea University of Applied Sciences

Abstract

Degree Programme in Safety, Security and Risk Management

Bachelor's Thesis

Olli Aittakumpu

Developing the Physical Security of Students in a University of Applied Sciences

Year

2022

Pages

59

This thesis studies student safety at Oulu University of Applied Sciences (UAS) and addresses its potential development targets. The objective of this Bachelor's thesis was to investigate the current state of safety in the physical learning environment of students and to draw up development proposals based on the current situation in order to improve student safety. Oulu UAS operates on three campuses in the Oulu region. This thesis is limited to campuses operating in Oulu, which are The Linnanmaa and Kontinkangas campuses.

The thesis has been implemented as a qualitative research. The data collection methods used in the work are methods that are essential for qualitative research, such as observation, interview and literature review. The observation was used to map students' physical learning environment from the perspective of its safety. The interview provided information that could not be clarified from the target organisation through observation or a literature review. The literature review was based on previous research on the subject. The literature review utilised various reports, publications, studies and guidelines related to university safety. The material was analyzed by documentary and thematic analyses.

As a final product, the thesis resulted in a description of the safety of the students' physical learning environment, as well as development proposals for improving it. In conclusion, student safety at Oulu UAS is at an appropriate level, but it could also be improved. Development proposals are not only responding to minimum legal requirements, but to creating a truly safe learning environment.

Keywords: physical learning environment, risk management, university security

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Työn tavoitteet, tausta, rajaus ja tutkimuskysymys	7
3	Keskeiset käsitteet	8
3.1	Turvallisuus	8
3.2	Korkeakouluturvallisuus	9
3.3	Fyysinen oppimisympäristö	10
3.4	Turvallisuuskulttuuri	11
3.5	Riskienhallinta	11
4	Tutkimus.....	13
4.1	Tutkimuksen kulku	13
4.2	Tutkimuksen muoto	14
4.3	Tiedonkeruumenetelmät	16
4.3.1	Kirjallisuuskatsaus	16
4.3.2	Havainnointi	17
4.3.3	Haastattelu	18
4.4	Aineiston analysointi.....	19
5	Tulokset	20
5.1	Turvallisuusjohtaminen.....	21
5.1.1	Turvallisuuskulttuuri	23
5.1.2	Turvallisuuskansio ja dokumentit	24
5.2	Riskienhallinta	25
5.3	Palo- ja pelastusturvallisuus.....	26
5.3.1	Pelastussuunnitelma	27
5.3.2	Pelastustoimen laitteet ja ensiapuvälineet.....	28
5.3.3	Palo-osastointi, poistumis-, hätäpoistumis- ja pelastustiet	30
5.4	Tilaturvallisuus	32
5.4.1	Sisäilma, valaistus, siisteys ja lämpötila	32
5.4.2	Murtosuojaus ja ilkivalta	33
5.4.3	Sisälle suojautuminen ja ulospoistuminen	33
6	Kehitysehdotukset.....	34
7	Johtopäätökset ja yhteenveto.....	42
8	Työn arviointi	44
	Lähteet.....	45
	Kuviot	48
	Taulukot	48
	Liitteet	49

1 Johdanto

Oppilaitosturvallisuus on Suomessa noussut puheenaiheeksi vasta viime vuosikymmenten aikana. Merkittävimpinä tapahtumina oppilaitosturvallisuuden näkökulmasta voidaan pitää Kouvolan koulupaloa vuonna 2014 ja Jokelan sekä Kauhajoen ampumistapauksia. Edellä mainitut tapahtumat antoivat herätteen tarkastella oppilaitosturvallisuutta uudesta näkökulmasta myös Suomessa. Muun muassa pelastustoimi, poliisi sekä opetus- ja kulttuuriministeriö ovat toimineet yhteistyössä oppilaitosturvallisuuden kehittämiseksi. Yhteistyön tuloksena syntyneet erilaiset työryhmät ovat laatineet suosituksia turvallisuuden parantamiseksi oppilaitosympäristöissä, joista osa ovat siirtyneet lainsäädäntöön ja rakennusmääräyksiin asti. Valtaosa laadituista suosituksista sekä ehdotetuista turvallisuustoimenpiteistä on silti yhä ainoastaan suositusten tasolla. (OKM 2015, 13-15.)

Opinnäytetyön aiheeksi on rajattu Oulun Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden nykytilan selvittäminen ja kehitysehdotukset. Työn merkityksellisyyttä korostaa se, miten oppimisympäristöllä on suuri merkitys opiskelijoiden ja heidän opintojensa kannalta. Oppimisympäristön turvallisuus on hyvin toteutunut, kun se tukee oppimista, opetuksen tavoitteita ja koko koulunkäyntiprosessia. (Rikander 2020.)

Fyysisestä oppimisympäristöstä puhuttaessa on kyse oppilaitoksen rakennuksista, tiloista, opimateriaaleista, tietoturvasta sekä oppilaitoksen turvallisesta ja toimivasta käytöstä päivittäistasonalla. Jälkimmäisenkin osio on laaja sen kattaessa niin valaistuksen, ilmanvaihdon, siivouksen ja sisälämpötilan, jolloin oppilaitosympäristö olisi turvallinen, sen edistäessä oppilaitoksen tavoitteita. Tässä opinnäytetyössä nämä asiat tullaan kartoittamaan opiskelijoiden turvallisuusnäkökulmasta. Hyvällä ja omistautuneella turvallisuustyöllä voidaan varautua moniin tilanteisiin ja kohottaa oppilaitosympäristön turvallisuutta, sekä opiskelijoiden tunnetta siitä. Turvallinen ja viihtyisä oppimisympäristö heijastuu pitkälle koko yhteiskuntaan. (Rikander 2020.)

Fyysisen turvallisuuden pääpainoalueisiin nousee niin tapaturmien, onnettomuuksien ja väkivallantekojenkin ennaltaehkäisy sekä ehkäiseminen, tämä on oppilaitosympäristössä tärkeä elementti. Hietanen-Peltola & Korpilahti (2015, 55) mukaan 40 prosenttia peruskouluopetuksen koulutapaturmista arveltiin olleen ehkäistävissä oppimisympäristöä muuttamalla tai vaihtoehtoisesti kertomalla selkeästi turvallisesta toimintatavasta. Tätä lukua voidaankin peilata myös korkeakouluopetukseen (Rikander 2020.)

Sovin Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuspäällikön kanssa minun aloittavan työharjoitteluni Oulun ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2022, samalla minulle tarjoutui tilaisuus tehdä myös opinnäytetyö samalle organisaatiolle. Aiheen valintaa, rajaamista ja tavoitteita käytiin läpi yhdessä työharjoitteluni yhteyshenkilön, sekä tutoropettajani kanssa, työn yhteyshenkilö toimii myös Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuspäällikkönä. Oulun

ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kokonaisturvallisuuden kartoittamisen sijaan aihetta rajattiin suppeammaksi kokonaisuudeksi, Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysiseen oppimisympäristöön.

Oulun ammattikorkeakoulu toimii kolmella kampuksella Oulun seudulla. Linnanmaan ja kontinkankaan kampukset sijaitsevat Oulussa, mutta myös Oulaisissa sijaitsee yksi ammattikorkeakoulun kampuksista. Kolmesta kampuksesta Oulaisissa sijaitseva kampus rajataan opinnäytetyön ulkopuolelle, tutkimuksen kohdistuessa täten vain Oulussa sijaitseviin kampuksiin. Ammattikorkeakoulu työllistää kokonaisuudessaan noin 500 henkilö ja opiskelijamäärä on noin 9000. (OAMK 2021a; OAMK 2021b.)

2 Työn tavoitteet, tausta, rajaus ja tutkimuskysymys

Tämä opinnäytetyö laadittiin Oulun ammattikorkeakoululle alkuvuodesta 2022. Samalla aikavälillä suoritin myös turvallisuuden ja riskienhallinnan koulutukseni viimeisen työharjoitteluni samalle organisaatiolle. Koulun turvallisuudesta vastaava taho on motivoitunut kehittämään oppilaitosturvallisuuttaan ja aihe itsessään on myös koulun kannalta ajankohtainen. Vuosien 2019 ja 2020 välissä Oulun ammattikorkeakoulusta valtaosa siirtyi uusiin tiloihin Linnanmaalle, tämän korostaessa tarvetta tilojen opiskelijaturvallisuuteen perehtymiselle. Linnanmaan kampuksella toimii myös Oulun yliopisto, kampuksen ollessa yksi Euroopan suurimmista yhteiskampuksista. Lisäksi korkeakoululle jo tiedossa oleviin Kontinkankaan kampuksen sisäilmaongelmiin on syytä perehtyä myös opiskelija turvallisuuden näkökulmasta. Oppilaitosturvallisuutta on hyvä kehittää ja seurata prosessimaisesti vuodesta toiseen. Edellä mainitut seikat antavat lisänäkemystä sille, miksi turvallisuustilanteen kartoittaminen olisi juuri nyt ajankohtaista ja tarpeellista, tuoden työlle lisäarvoa myös toimeksiantajan näkökulmasta.

Opinnäytetyöni on tarkoitus vastata tutkimuskysymykseen Mitä kehitettävää Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuudessa on? Työn tavoitteena on kuvata toimeksiantajalle opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden nykytila ja laatia tämän jälkeen kehitysehdotukset turvallisuuden parantamiseksi. Tuloksina syntyi selkeä ja perusteltu kehitysehdotuslista, joista mahdollisimman monen toimenpiteen odotettiin menevän täytäntöön. Opinnäytetyön aiheen osalta oli jo alussa selvää, että se tulisi koskemaan opiskelijoiden turvallisuutta. Rajattunakin aihe on laaja ja monisäikeinen kokonaisuus opiskeluturvallisuudelle.

3 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa ja sen alaluvuissa käsitellään tämän työn keskeisiä käsitteitä. Opinnäytetyön aiheita avatessa ja itse työtä laatiessa on olennaista avata työlle merkityksellisiä käsitteitä, käsitteet määrittävät työlle eräänlaisen teoriataustan, niiden ollessa osa tietoperustaa. Tämän työn keskeisiä käsitteitä ovat turvallisuus, korkeakouluturvallisuus, fyysinen oppimisympäristö, turvallisuuskulttuuri ja riskienhallinta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Opinnäytetyön tietoperusta perustuu aiheen aiempaan tutkimukseen, raportteihin ja kirjallisuuteen. Tässä työssä teoreettista viitekehystä ja opinnäytetyön keskeistä tietoperustaa on lähestytty kirjallisuuskatsauksen muodossa, kirjallisuuskatsausta käsitellään myöhemmin omassa asiansynteidessään. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) kertovatkin teorian autavan tutkijaa järjestelemään ja tulkitsemaan asioita sekä selittämään tutkittavaa ilmiötä. Teoria antaa empirialle eli kerätylle aineistolle ja sen analyysille näkökulmia, luoden tulintoja ja sen nostassa esiin lisäkysymyksiä. Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmin kerätty aineisto ja löydökset laitetaan ikään kuin keskustelemaan jo valmiin teoreettisen aineksen kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

3.1 Turvallisuus

Turvallisuus voidaan terminä selittää monin eri tavoin, yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa uhan tai vaaran poissaoloa. Tässä työssä käsitteellä tarkoitetaan lähinnä korkeakoulun oppimisympäristön tilaa, jossa opiskelija voi nauttia korkeakoulun takaamista palveluista ja toiminnoista ilman että hänen tarvitsee tuntea pelkoa tai turvattomuuden tunnetta rikollisuudesta, tapaturmista, onnettomuuksista, häiriöistä tai oman henkisen tai fyysisen koskemattomuutensa loukkaamisesta. Turvallisuus ja sen tunteminen on osa ympäristön turvallisuutta, henkilön kokemuksia ja näiden välistä suhdetta. (Kreus ym. 2010, 7-8; Virtanen 2016, 10.)

Turvallisuus voidaan luokitella objektiiviseen eli ulkoiseen ja subjektiiviseen, eli koettuun tilaan, tai näiden kahden väliseen suhteeseen. Subjektiivinen eli koettu turvallisuus tai turvattomuus on yksilötasolla psykologinen ilmiö, sillä voidaankin tarkastella yksilön tai yhteisön kokemusta turvallisuudesta. Objektiivinen turvallisuus taas on osa teknisiä, rakenteellisia tai toiminnallisia järjestelyjä. Riskien tunnistamisella ja tehokkailla riskienhallintakeinoilla pyritäänkin takaamaan nämä järjestelyt. Pyrkimyksenä on, että kaikki uhkat ja riskit ovat hallinnassa, tai tunnetta siihen, että ne ovat hallinnassa. (Kreus ym. 2010, 7-8; Virtanen 2016, 10.)

Englannin kielessä on turvallisuudelle kaksi nimitystä, security ja safety. Securityllä viitataan niin sanottuun kovaan turvallisuuteen eli tahalliset vahingoittavalta toiminnalta suojautumiseen. Tällaiseksi toiminnaksi luokitellaan muun muassa väkivalta, rikollinen toiminta, aseellisen voiman käyttö ja muu ilkeätoiminen toiminta. Safetyllä taas viitataan pehmeään turvallisuuteen, eli turvallisuuteen, joka ei ole tahallisen toiminnan tulos. Esimerkkejä edellä

mainituista ovat onnettomuudet, tapaturmat, virheet tai muut vahingot. Ohessa oleva tekemäni kuvio (Kuvio 1) hahmottaa näiden kahden käsitteen eroja. Sanoja käytetään usein yhdessä mutta termi security on yleisempi kokonaisturvallisuuden aihepiiriin yhteydessä, puhuttaessa esimerkiksi turvallisuudesta organisaation toiminnasta, jolla pyritään uhkien ja riskien hallintaan. (Sanastokeskus 2017, 16.)

Kuvio 1: Safety ja Security

3.2 Korkeakouluturvallisuus

Kokonaisturvallisuus sekä sen kehittäminen on kiinteä ja tärkeä osa korkeakoulujen strategista johtamista. Vastuu turvallisuustyöstä on korkeakoulujen johdolla, turvallisen oppimisympäristön takaaminen korkeakouluyhteisölle kuuluu korkeakoulujen lakisääteisiin tehtäviin. Turvallisuustyön tavoitteeksi onkin hyvä asettaa ympäristö, tässä tapauksessa oppimisympäristö, missä kenenkään ei tarvitse tuntea pelkoa henkisen tai fyysisen koskemattomuutensa puolesta. Turvallisuus onkin aina toimintaympäristöstään riippuvainen asia. Korkeakouluturvallisuus voidaan osittaa, työturvallisuuteen, henkilöturvallisuuteen, tietoturvallisuuteen, ympäristöturvallisuuteen, toimitilaturvallisuuteen, tuotannon ja toiminnan turvallisuuteen, palo- ja pelastustoimintaan, valmius toimintaan, riskienhallintaan sekä ulkomaan toimintojen turvallisuuteen ja turvallisuusjohtamiseen. Tässä työssä käsitellään edellä mainittuja opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön rajaavin osin. (OKM 2021, 2; Kreuz ym. 2010, 7-8.)

Turvallisuuden edellytyksenä on, että mahdolliset uhat on tunnistettu riskienhallinnan keinoin ja ne ovat hallinnassa. Riskienhallinta on tärkeä osa korkeakoulun turvallisuusjohtamista ja varautumista. Mikäli korkeakouluympäristössä ei mahdollisia vaaroja tai riskejä ole tunnistettu, on niihin myös mahdotonta varautua. Organisaatioturvallisuudella onkin tarkoitus varmistaa organisaation, tässä tapauksessa korkeakoulun toiminnan jatkuvuus kaikissa tilanteissa. (Sanastokeskus 2017, 17; Kreuz ym. 2010, 7-8.)

3.3 Fyysinen oppimisympäristö

Fyysisestä oppimisympäristöstä ja sen sisältämistä asioista on paljon ristiriitaista tietoa ja erilaisia näkemyksiä, tässä opinnäytetyössä käsite rajataan tässä luvussa esiteltyihin kokonaisuuksiin. Fyysinen oppimisympäristö rajoittuu koulun tiloihin, opetusvälineisiin, oppimateriaaliin sekä rakennettuun lähiympäristöön ja luontoon, tässä opinnäytetyössä fyysistä oppimisympäristöä tarkastellaan opiskelijoiden turvallisuuden näkökulmasta. (Peda.net 2021; Rikander 2020.)

Fyysisen oppimisympäristön turvallisuuteen liittyy olennaisesti erilaisten tapaturmien, onnettomuuksien, väärinkäytön, väkivallan, sekä erilaisten uhkien ja riskien torjunta. Fyysisessä oppimisympäristössä tämä tarkoittaa oppilaitoksen ja sen ympäristön turvallista päivittäiskäyttöä, oli kyse sitten ilmanvaihdesta, valaistuksesta, lämmöstä, kiinteistön huollosta tai muusta rakenteellisesta turvallisuudesta. (Rikander 2020.)

Suomessa oppilaitosturvallisuutta on jouduttu tarkastelemaan myös uudesta näkökulmasta Jokelan ja Kauhajoen ampumistapausten johdosta, tässä raportissa käytetäänkin merkittävänä lähteenä muun muassa Korkeakoulun turvallisuuskäsikirjaa, joka sai alkunsa Opetusministeriön pyynnöstä, tavoitteena oli laatia korkeakouluille ohjeistuksia ja toimintamalleja vakavien väkivaltatilanteiden varalle. Tätä on työssä käytetty muun muassa kehitysehdotuksia laadittaessa. Edellä mainitun lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut useita selvityksiä ja raportteja oppilaitosrakennusten turvallisuudesta Suomessa tapahtuneiden kouluammuskelujen johdosta, myös niitä on hyödynnetty tässä työssä. (Kreuz ym. 2010, 5; OKM 2015, 13.)

Rakenteellisessa turvallisuudessa poliisin näkökulmasta korostuu kuulutusjärjestelmä, näkösuoja, tilojen merkintä ja lukitseminen. Pelastuslaitoksen kannalta on olennaista tarkastella pelastus- ja paloturvallisuutta, sen sisältäessä rakennuksen poistumisreitit ja merkinnät, palon havaitsemisen ja ilmoittamisen laitteet, palo-osastointi, savunpoistolaitteiston ja pelastus- sekä hyökkäysteiden toimivuuden. Ammattikorkeakoululaki (2014/932) 31 § velvoittaa korkeakoulua järjestämään opiskelijalle turvallinen oppimisympäristön, johon jokainen opiskelija on ammattikorkeakoululain mukaan oikeutettu. (OKM 2015, 13.)

3.4 Turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuskulttuuri käsitteenä nousi esille kunnolla vasta 1991 Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden jälkeen, kun todettiin että onnettomuuden syntyyn vaikutti muun muassa huono turvallisuuskulttuuri. Samoin tulkittiin vuonna 1989 British Railwaysin turvallisuuskulttuurista Clapham Junctionin onnettomuuden jälkeen. Turvallisuuskulttuuri on osa organisaatiokulttuuria, sen määrittelyksi voidaan nimetä organisaation arvot ja perusoletukset turvallisuuden liittyen, niiden korostaessa turvallisuutta ja siihen sitoutumista. Turvallisuuskulttuuri vaikuttaa vahvasti siihen, miten tärkeäksi turvallisuus organisaatiossa koetaan, tuleeko turvallisuus ensimmäisenä mieleen päätöksiä tehdessä ja mitä turvallisuuden hyväksi ollaan valmiita tekemään. Hyvä turvallisuuskulttuuri ja sen kehittäminen vaativat sitoutumista niin johdolta kuin henkilökunnaltakin. (Martikainen & Ranta 2020, 17; Ruuhilehto & Vilppola 2000, 14.)

Turvallisuuskulttuurin tasoa voidaan organisaatiossa luokitella joko reagoivaksi, tai ennakoivaksi. Reagoivan turvallisuuskulttuurin ollessa enemmän passiivista ja ”hengissä pysymisen” tavoittelua organisaation tasolla. Tällaisessa kulttuurissa turvallisuustoiminta ja koulutukset perustuvat lähinnä viranomaisvaatimusten ja lainsäädännön täyttymiselle, turvallisuustoiminnan tavoitteiden ollessa olemattomat tai vähäiset. Tavoitteet ovat yleensä lähinnä onnettomuuksien vähentäminen, yksityiskohtaisia turvallisuusohjeita laaditaan yleensä lähinnä vasta onnettomuuden tapahduttua. Tällaisessa organisaatiossa turvallisuusjärjestelmät ovat useasti vain jälkikäteen reagoivia ”tulipalon sammuttajia”, jolloin vasta onnettomuus saa aikaan korjaavia toimenpiteitä vahinkojen minimoimiseksi. (Ruuhilehto & Vilppola 2000, 22-23; Martikainen & Ranta 2020, 17-18.)

Ennakoiva turvallisuuskulttuuri taas on huomattavasti edistyneempi taso turvallisuustoiminnalle, jolloin keskitytäänkin prosessiin, jolla hyvä turvallisuustaso saavutetaan. Ennakoivassa turvallisuuskulttuurissa sen kriteerit määritellään tarkasti ja turvallisuustoimintaa ja käyttäytymistä arvioidaan säännöllisin väliajoin. Organisaation turvallisuustoimintaa johdetaan ja ohjataan riskienhallinnan avulla, sen ollessa suunnitelmallista. Tällaisessa turvallisuuskulttuurissa myös henkilökunta osallistetaan mukaan turvallisuustoimintaan ja organisaation jäsenille annetaan palautetta turvallisuustoiminnasta. Ennakoivassa kulttuurissa turvallisuus on tavoitteeseen integroitu organisaation jokaiselle tasolle ja turvallisuuden osa-alueelle, turvallisuustoiminnan perustuessa riskien arviointiin. Turvallisuuskoulutukset ovat myös suunnitelmallista ja organisaation turvallisuustavoitteita tukevaa. (Ruuhilehto & Vilppola 2000, 22-23; Martikainen & Ranta 2020, 17-18.)

3.5 Riskienhallinta

Hyvin organisoitu ja tavoitteellinen riskienhallinta on olennainen osa organisaation tai yrityksen johtamista. Riskienhallinnalla pyritään turvaamaan yrityksen toimintaa, sen avulla saavutetaan myös kilpailuetuja sekä imagohyötyjä markkinoilla. Riskienhallinnan tulee olla

kokonaisvaltaista, sen kattaessa strategiset, taloudelliset, operatiiviset ja vahinkoriskit. Varautumisella organisaatio pyrkiikin ylläpitämään toimintakykynsä mahdollisimman hyvin kaikissa tilanteissa. Varautumiselle on olennaista organisaation joka tasolla toimiva riskienarviointi ja turvallisuussuunnittelu. Varautuminen on olennainen osa organisaation jatkuvuuden hallintaa, tällä toiminnalla voidaankin varmistaa organisaation mahdollisimman sujuva toiminta varautumalla uhka- ja häiriötilanteisiin. (Martikainen & Ranta 2020, 18; Juvonen 2014, 8.)

Sanalla riski tarkoitetaan yleiskielessä pääasiallisesti vaaraa tai uhkaa. Riskin kuitenkin sanotaan olevan kaksitahoinen, sen sisältäessä positiivisessa mielessä mahdollisuuden ja toisaalta myös negatiivisen vaaran aspektin. Yleiskielessä riskiin harvemmin liitetään mahdollisuutta mistään hyvästä. Positiivinen riski voi olla esimerkiksi organisaation strategiaan liittyvä ja negatiivisella riskillä taas tarkoitetaan onnettomuuksiin tai vahinkoihin liittyviä riskejä. (Martikainen & Ranta 2020, 18; Juvonen 2014, 8.)

ISO 31000-standardin (2018, 14) mukaan riskienhallintaprosessiin sisältyy organisaation toimintaperiaatteiden, menettelyjen ja käytäntöjen soveltaminen viestintään ja tiedonvaihtoon sidosryhmien kanssa, toimintaympäristön määrittelemiseen sekä riskien arviointiin, käsittelyyn, seurantaan ja katselmointiin, kirjaamiseen ja raportointiin. Riskien arviointi pitää sisällään riskien tunnistamisen, riskianalyysin ja riskin merkityksen arvioinnin. Riskin merkityksen arvioinnilla on tarkoitus tukea päätöksentekoa, siinä tarkastellaankin, onko riski hyväksyttävä vai vaatiiko se toimenpiteitä. (Martikainen & Ranta 2020, 18; Juvonen 2014, 17-18.)

Riskien tunnistaminen on riskienhallinnan kannalta ehkä merkittävin vaihe. Riskien tunnistaminen tapahtuu eri menetelmin, joista esimerkkejä ovat muun muassa potentiaalisen ongelmien analyysi (POA), vikapuuanalyysi ja PK-HAAVA, jälkimmäinen on erityisesti pk-yritysten tarpeisiin kehitetty menetelmä. Menetelmistä mielestäni korkeakouluturvallisuuteen soveltuvuutta erityisen hyvin POA, eli potentiaalisten ongelmien analyysi. POA-menetelmässä tuodaan hiljaisen aivoriihen avulla esiin kaikkien riskien arviointiin osallistuvien henkilöiden tunnistamat vaarat ja riskit. Tämän jälkeen riskejä analysoidaan ja niiden merkitystä arvioidaan yhdessä keskustelumuotoisessa aivoriiehessä. POA soveltuu erityisen hyvin korkeakoulujen ja oppilaitosten riskien arviointiin. POA:ssa tuodaan esille eri toimijoiden, asiantuntijoiden ja työtehtävien näkökulmia, jolloin riskeistä saadaan niin objektiivinen kuva kuin mahdollista. (Martikainen & Ranta 2020, 21; Juvonen 2014, 19.)

Riskianalyysin tarkoitus on ymmärtää tunnistettujen riskin luonne, ominaisuudet ja tarvittaessa riskitaso. Riskianalyysin yksityiskohtaisuus riippuu sen tarkoituksesta, siinä tarkastellaan yksityiskohtaisesti riskin lähteitä, seurauksia, todennäköisyyttä, skenaarioita, tapahtumia ja hallintakeinoja sekä niiden vaikuttavuutta. Riskitaso voidaan määritellä joko kirjallisesti tai lukuna, riskiluku saadaan, kun lasketaan riskin todennäköisyyden ja seurausten vakavuuden

tulo. Oheisessa taulukossa on esimerkki riskimatriisista, jota voidaan käyttää apuna riskilukua määrittäessä (Taulukko 1). Riskienhallinta prosessin aikana tarkastellaankin tarkasti riskitasoa, riskin käsittelyä ja jäännösriskiä. Riskin käsittelyssä riski voidaan joko poistaa, jakaa, lieventää, torjua tai vaihtoehtoisesti ottaa riski. Jäännösriskillä tarkoitetaan sitä riskiä, mikä jää jäljelle mahdollisten toimenpiteiden jälkeen. (SFS-ISO 31000:2018, 17-18; Martikainen & Ranta 2020, 20.)

TODENNÄKÖISYYS	SEURAUSTEN VAKAVUUS		
	LIEVÄSTI HAITALLINEN (1)	HAITALLINEN (2)	ERITTÄIN HAITALLINEN (3)
HYVIN EPÄTODENNÄKÖINEN (1)	MERKITYKSETÖN RISKI $1 \times 1^2 = 1$	VÄHÄINEN RISKI $1 \times 2^2 = 4$	KOHTALAINEN RISKI $1 \times 3^2 = 9$
EPÄTODENNÄKÖINEN (2)	VÄHÄINEN RISKI $2 \times 1^2 = 2$	KOHTALAINEN RISKI $2 \times 2^2 = 8$	MERKITTÄVÄ RISKI $2 \times 3^2 = 18$
TODENNÄKÖINEN (3)	KOHTALAINEN RISKI $3 \times 1^2 = 3$	MERKITTÄVÄ RISKI $3 \times 2^2 = 12$	SIETÄMÄTÖN RISKI $3 \times 3^2 = 27$

Kuvio 2: Riskimatriisi (Martikainen & Ranta 2020)

4 Tutkimus

Seuraavissa luvuissa käsitellään tutkimuksen kulkua, sen muotoa ja tutkimuksessa käytettyjä tiedonkeruumenetelmiä, jotka ovat kirjallisuuskatsaus, havainnointi ja haastattelu. Tutkimuksen muodon ja käytettyjen tiedonkeruumenetelmien valintaa perustelen niitä käsittelevissä alaluvuissa. Myös käytetyt menetelmät on avattu menetelmiä käsittelevissä alaluvuissa. Lopuksi käydään läpi kerätyn aineiston analysointimenetelmä, sekä perustelut käytetyn menetelmän valinnalle.

4.1 Tutkimuksen kulku

Aloitin opinnäytetyöni laatimisen tammikuussa 2022. Työ toteutettiin osittain etänä, sekä paikan päällä Oulun ammattikorkeakoululla 10.1-21.3.2022 välillä. Opinnäytetyön tiedonkeruuta suoritettiin paikan päällä kampuksilla lähinnä havainnointien ja haastattelujen yhteydessä. Etenkin ensimmäiset vierailut havainnointeineen sekä haastatteluineen kampuksilla pyrittiin järjestämään etukäteen suunniteltuina, opiskelijoiden fyysiseen oppimisympäristöön liittyen.

Haastattelut toimivat yhtenä merkittävimpänä keinona kerätä tietoa kohdeorganisaatiosta, haastattelun joustavuuden ja monipuolisuuden ansiosta haastattelija pääsee myös käsiksi niin sanottuun hiljaiseen tietoon organisaatiossa. Tässä työssä haastattelut olivat pääasiallisesti avoimia haastattelu tilanteita, tarkoittaen tilanteen olleen lähinnä yleistä keskustelua haastatteluaiheesta tai ongelmasta. Haastateltavina keskeisimmässä roolissa olivat Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuspäällikkö, hänen toimiessaan myös Linnanmaan kampuksen turvallisuusvastaavana sekä Kontinkankaan kampuksen turvallisuusvastaava. Palo- ja pelastusturvallisuuden liittyen työssä haastateltiin myös Laurea-ammattikorkeakoulun lehtoria.

Haastateltavien valinnat olivat ilmeisiä työn luonteen huomioiden. Valinnoissa otettiin huomioon haastateltavien tietämys Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuustoiminnoista, niin korkeakoulu, kuin kampuskohtaisestikin. Haastateltavina olivat niin Linnanmaan, kuin Kontinkankaankin turvallisuusvastaavat. Laurea-ammattikorkeakoulun lehtorin haastatteluun päädyttiin tarkoituksenmukaisesti, kun työssä todettiin tarve hankkia lisätietoa palo- ja pelastusturvallisuudesta, haastateltavan omatessa laaja tietämys aiheesta. Kaikki haastattelut, kuten myös havainnointikierroksetkin pyrittiin saattamaan kirjalliseen muotoon heti haastattelujen jälkeen, sekä niiden aikana. Varsinaisia haastattelurunkoja ei tässä työssä käytetty osana haastattelutilanteita, tästä syystä niitä ei tässä työssäkään erikseen esitellä.

Työn kirjoittaminen ja laatiminen kulki käsikädessä tiedonkeruun kanssa. Kirjoitin työtäni yhtäaikaisesti jo kerätyn aineiston kanssa, jolloin raportissa laadittiin kuvaus Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuudesta. Kehitysehdotukset laadittiin, kun kerättyä aineistoa peilattiin aiempaan tutkimukseen, lakeihin ja erinäisiin suosituksiin turvallisuudesta.

4.2 Tutkimuksen muoto

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena. Opinnäytetyön toteutustapa laadullisena tutkimuksena oli jo opinnäytetyön rajausvaiheessa selkeä. Tulkintaan perustuvana tutkimustapana laadullinen tutkimus onkin erinomainen juuri tähän opinnäytetyöhön, tutkittaessa opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden nykytilaa korkeakoulu ympäristössä. Laadullisen tutkimustavan kerrotaankin tarjoavan mahdollisuuden päästä tutkimaan ihmisten sosiaalista todellisuutta ikään kuin sisältäpäin, tutkimukseen tai kehittämistyöhön osallistuvien ihmisten näkökulmasta. Tässä tapauksessa kyseessä ovat lähinnä opiskelijat sekä osittain Oulun ammattikorkeakoulun henkilökunta. Laadulliselle tutkimukselle ominaisin tiedonkeruumenetelmien, kuten haastattelun ja havainnoinnin tarjoaminen pääsen kiinni opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden nykytilaan useista eri näkökulmista. (Vilka 2021, 11-14.)

Opinnäytetyötäni suunniteltaessa tuli sille miettiä sopiva lähestymistapa. Tässä opinnäytetyössä lähestymistapana käytettiin toimintatutkimusta. Lähestymistavan valintaan päädyin

toimintatutkimukseen koska sen tyypilliset piirteet ja ominaisuudet sopivat opinnäytetyöhöni. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden nykytila ja tämän jälkeen laatia kehitysehdotukset turvallisuuden parantamiseksi. Toimintatutkimus soveltui tarkoitukseeni hyvin. (Moilanen, Ojasalo & Ritakoski 2014, 51-54.)

Toimintatutkimus on hyvin pitkälti osallistavaa tutkimusta, jolla pyritään saamaan aikaan muutosta sekä ratkaisemaan käytännön ongelmia. Tämän vuoksi se sopiikin hyvin kehittämistyön lähestymistavaksi. Lähestymistavalle ominaista on olla kiinnostunut siitä, miten asioiden pitäisi olla, eikä vain siitä miten ne tällä hetkellä ovat. Toimintatutkimuksella pyritään todellisuuden muuttamiseen, tarkoittaen käytännön toiminnan ja teoreettisen tutkimuksen vuorovaikutusta. Toimintatutkimus on luontaisesti hyvin käytännönläheistä, sen tulisikin tavoittaa tavalliset ihmiset ja heidän jokapäiväinen toimintansa. Toimintatutkimuksessa on olennaista ottaa käytännössä toimivat ihmiset aktiiviseksi osaksi tutkimusta ja kehittämistyötä. Tyypillistä onkin tutkijan ja tutkittavien aktiivinen rooli muutoksessa sekä tutkittavien ja tutkijan välinen yhteistyö. Edellä mainituista seikoista jokainen pätee myös tämän opinnäytetyön toteutukseen, sekä laatimiseen. Tämä käy mielestäni hyvin ilmi työn toteutuksessa sekä toimintatavoissa. (Moilanen ym. 2014, 58-60.)

Osallistavan kehittämisen hyödyt ovat monialaiset, yhdessä kehitetty ja tutkittu kehittämistyö on tällöin tutkittu muutenkin kuin yksinomaan ulkopuolelta tulevan tutkijan toimesta. Yhteisön jäsenet tuntevat luontaisesti toimintansa ja toimiympäristönsä haasteet paremmin kuin muut, jos he ovat valmiita muutoksiin. Tutkijan mukaan tulo taas tuo kehittämistyöhön ulkopuolisen näkökulman ja teoreettisen osaamisen, ilman näitä mahdollisia ongelmia voi olla mahdoton ratkaista. (Moilanen ym. 2014, 59.)

Toimintatutkimus sopii erinomaisesti juuri tutkimukselliseen kehittämistyöhön, sen tavoittellessa toimintojen tai käytänteiden muuttamista. Osallistavien menetelmien avulla toimintatutkimuksessa päästäänkin hyvin käsiksi kohdeorganisaation toimijoiden ja työntekijöiden hiljaiseen tietoon, ammattitaitoon sekä kokemukseen. Näiden avulla saadaankin kehittämistyölle laajempi näkökulma, verrattuna pelkästään viralliseen aineistoon perustuvasta tutkimuksesta. Aineiston keräämiseen käytettäviä menetelmiä voivat olla muun muassa ryhmäkeskustelut, haastattelu, havainnointi tai aivoriihiyöskentely. Havainnointia pidetäänkin yhtenä tehokkaimmista aineistonkeruutavoista juuri toimintatutkimuksessa. (Moilanen ym. 2014, 60-61.)

Laadullisen tutkimuksen lisäksi opinnäytetyöni voidaan todeta olevan toteutettu tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Tämän tarkoittaessa lähinnä sitä, että tutkimuksellisessa kehittämistyössä päätavoite on työelämän kehittämisessä, jota toteutetaan tutkivalla otteella. Tällainen kehittämistyö voi saada alkunsa useista lähtökohdista, tässä tapauksessa organisaation tarpeesta saada aikaan muutoksia sekä kehittyä. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön kuuluukin

yleensä uusien ideoiden tai toimintatapojen tuottaminen sekä toteuttaminen, ongelmanratkaisun lisäksi, mikä on myös tässä opinnäytetyössä olennaista. Tarkoituksena onkin luonnostella ja kehittää ratkaisuja, kehittämistyössä ei vain kuvailla tai kerrota asioista, vaan niille etsitään parempia vaihtoehtoja ja parannetaan asioita konkreettisesti. (Moilanen ym. 2014, 17-20.)

Tutkimuksellinen kehittämistyö eroaa tieteellisestä tutkimuksesta lähinnä tutkimuksen toiminnan päämäärissä ja tavoitteissa. Kehittämistyössä pääpaino on käytännön parannuksissa ja uusissa ratkaisuissa, poiketen tieteellisen tutkimuksen tavoitteista tuottaa tutkitusta ilmiöstä uutta teoriaa. Toisaalta myös tutkimuksellisessa kehittämistyössä olisi hyvä olla tavoitteena myös uuden tiedon tuottaminen, pääpainon ollessa kuitenkin käytännön kehittämistehtävän saavuttamisessa. Tässä työssä kehittämistehtävän voidaan ajatella olevan opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden parantaminen. Tähän viittaa myös olennaisesti aiemmin esitetty tutkimuskysymys, jossa haetaan vastausta kysymykseen: Mitä kehitettävää Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuudessa on. Tarkoituksenmukaista onkin, että tämä opinnäytetyö toimisi hyvänä perustana tuleville kehittämishankkeille Oulun ammattikorkeakoulussa. (Moilanen ym. 2014, 17-20.)

4.3 Tiedonkeruumenetelmät

Tässä opinnäytetyössä tiedonkeruumenetelmiksi valikoitui kirjallisuuskatsaus, havainnointi ja haastattelu. Kirjallisuuskatsauksen valinta yhdeksi menetelmästä oli ilmeistä, sen avulla saadaan kartoitettua kokonaisvaltaisesti korkeakouluturvallisuutta ja muita työille keskeisiä käsitteitä. Aiheesta löytyykin paljon kirjallisuutta, raportteja sekä aiempia tutkimuksia. Toimintatutkimuksen ollessa osallistavaa, myös osallistavat menetelmät tukevat vahvasti tutkimustyötä. Edellä mainittujen osallistavien menetelmien avulla saadaan paljon tärkeää tietoa Oulun ammattikorkeakoulun toimintatavoista, turvallisuustyöstä, turvallisuuden nykytilasta ja turvallisuuskulttuurista.

4.3.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on merkittävä osa tutkimusta, jolloin kirjoittaja käy läpi työnsä aiheeseen ja tutkimusongelmiinsa liittyvää aikaisempaa tutkimusta sekä tieteellistä kirjallisuutta. Joita ovat esimerkiksi erilaiset raportit, kirjat, julkaisut, tutkimukset jne. Aiemmat tutkimukset tutkimusongelmineen, käsitteistöineen, lähdevalintoineen ja metodeineen toimiikin tutkimukselle eräänlaisena tienviittana. Tämä onkin välttämätöntä työn- ja oman näkökulman kannalta, sekä perusteltaessa työn merkityksellisyyttä. (JYU 2020.)

Tutkimuksen toteutuksen ja tekemisen teorian osalta keskityin pääasiassa suomalaisiin e-kirjoihin, kuten Kehittämistyön menetelmät Moilaselta ym. (2014) sekä Näin onnistut

opinnäytetyössä Vilka (2021). Pienempinä lähteinä käytin myös muita aiheeseen liittyviä teoksia, nämä liittyivät pääosin opinnäytetyön muotoon ja toteutustapaan.

Oppilaitosturvallisuudesta, sekä niihin liittyvistä riskeistä sekä ennaltaehkäisemiskeinoista löytyi paljon tietoa internetistä. Suomessa eri ministeriöt ovat teettäneet omilla työryhmillään raportteja oppilaitosturvallisuuteen ja fyysiseen oppimisympäristöön liittyen, jotka toimivat tässä työssä olennaisina lähteinä. Lisäksi työlle keskeisimpinä lähteinä korkeakouluturvallisuuteen, turvallisuuskulttuuriin ja riskienhallintaan liittyen toimivat erilaiset julkaisut aiheesta. Laurean julkaisuja näistä olivat Kreusin ym. (2010) tekemä Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja ja Martikaisen & Rannan (2020) Varautuva, ennakoiva oppilaitos ja korkeakoulu. Tuomasin julkaisema Ruuhilehdon & Vilppolan (2000) julkaisu Turvallisuuskulttuurista ja turvallisuuden edistämisestä yrityksessä, antoi kokonaisvaltaisen kuvan turvallisuuskulttuurista sekä sen edistämisestä. Näiden lisäksi eri standardeista työn lähteenä käytin SFS-ISO (31000:2018) standardia.

Edellä mainitut Laurean julkaisut toimivat työssä erinomaisina lähteinä laadittaessa toimeksiantajalle kehitysehdotuksia opiskelijaturvallisuuden nykytilaan peilaten. Laurean julkaisut pohjautuivat kokonaan, tai osittain opetus- ja kulttuuriministeriön laatimaan raporttiin: Oppilaitosrakennusten turvallisuus (2015), joka toimi myös yhtenä tämän työn keskeisimmistä lähteistä. Julkaisuissa oli laadittu selkeästi kehitysehdotuksia oppimisympäristön turvallisuuden parantamiseksi. Ehdotusten lisäksi turvallisuustyötä ohjaa myös hyvin pitkälti erinäiset lait, jotka täytyy myös ottaa huomioon. Tässä työssä hyödynnettyjä lakeja olivat pääasiassa Pelastuslaki (379/2011) ja Ammattikorkeakoululaki (932/2014).

4.3.2 Havainnointi

Havainnointi eli observointi on yksi tutkimuksellisen kehittämistyön menetelmistä, sen avulla pyritäänkin selvittämään ihmisten käyttäytymistä tutkimuskohteen luonnollisessa ympäristössä. Tiedonkeruumenetelmänä havainnointi ei ole vain satunnaista katselemista vaan tutkimuskohteen systemaattista tarkkailua. Menetelmän avulla voidaan tarkkailla muun muassa ihmisten todellista toimintaa, verrattuna siihen, miten he sanovat toimivansa tai miten heidän kuului toimia. Tämän avulla päästäänkin lähelle ihmisten luonnollista toimintaympäristöä, tässä tapauksessa korkeakouluyhteisöä ja sen turvallisuuskulttuuria. Opinnäytetyöni aiheen huomioiden se on erinomainen menetelmä juuri tähän työhön muiden tiedonkeruumenetelmien tukena. Havainnoija voi tarvita luvan ja erityisesti kohdeorganisaation hyväksynnän aineiston keräämiselle, mikäli se tehdään organisaation toimitiloissa. Tässä tapauksessa havainnoinnin suorittamiseen oli lupa kohdeorganisaatiolta. (Moilanen ym. 2014, 114-116.)

Havainnoinnille on tyypillisesti muutamia erilaisia toteutustapoja. Havainnointi voi olla etukäteen jäsenneltyä, eli strukturoitua tai joustavampaa ja väljempää eli strukturoimatonta toimintaa. Tässä työssä käytetään molempia havainnointi tyylejä, osittain sen ollessa etukäteen

strukturoitua, jolloin ongelmaa ja kehittämistehtävää jäsenellään huolellisesti ennen havainnointia. Tämän opinnäytetyön toteutusvaiheessa havainnoinnit pyrittiin jäsentelemään osittain etukäteen, tämän kohdistuessa lähinnä havainnoinnin kohteena olevaan alueeseen ja ilmiöön. Lisäksi havainnointi voi olla osallistavaa toimintaa tai täysin ulkopuolista tarkkailua. Osallistavassa havainnoinnissa tutkija osallistuu aktiivisesti tutkittavan kohteen toimintoihin, kun taas ulkopuolinen havainnoitsija seuraa toimintaa vierestä. Havainnointimenetelmiä on kritisoitu siitä, että havainnoija voi häiritä tulkittavaa tilannetta läsnäolollaan. Esimerkiksi luokkahuonetutkimuksissa on huomattu, että tutkittavien käyttäytyminen muuttuu, kun tutkija astuu luokkahuoneeseen. Tässä työssä havainnoitiin korkeakoulun fyysistä oppimisympäristöä, sekä sen turvallisuutta ihmisten käyttäytymisen sijaan, jolloin tutkittavan kohteen muuttuminen ei ollut riskinä havainnoinnissa. Tämä taas osaltaan lisää tutkimusmenetelmän pätevyyttä, eli valideettia tutkimukselle. (Moilanen ym. 2014, 114-116.)

Havainnoinnin tuloksen pyritään kirjaamaan välittömästi muistiin, esimerkiksi erinäisillä lomakkeilla, havainnointipäiväkirjalla tai videoimalla havainnointitilannetta. Tämä auttaa materiaalin keräämisessä huomattavasti, jälkikäteen muisteltu havainnointitilanne voi poiketa huomattavasti alkuperäisestä kokemuksesta. Tällöin esimerkiksi tutkijan muistin puolesta jää väistämättä osa asioista kirjaamatta ja täten havainnointi kokemus on suppeampi. (Moilanen ym. 2014, 116.)

Myös tässä työssä havainnoinnin tuloksia kirjattiin muistiin havainnoinnin yhteydessä. Havainnointikierrokset suoritettiin alkuvuodesta 2022. Molemmilla kampuksilla vierailtiin useamman kerran. Aluksi havainnointikierrokset olivat vapaamuotoisia kierroksia, jolloin pyrittiin havainnoimaan korkeakouluturvallisuuden nykytilaa laajempaan kokonaisuuteen. Työn loppuvaiheilla havainnointikierrokset jäseneltiin työn kannalta olennaisten kysymysten ympärillä, joihin ei muilla menetelmillä ollut saatu vastausta.

4.3.3 Haastattelu

Haastattelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä niin tutkimus- kuin kehittämistyössäkin. Haastattelujen tehtävänä voi olla niin asioiden selventäminen kuin syventäminenkin, sen avulla voidaan hyvin korostaa yksilöä tutkimustilanteessa, jolloin hänellä on mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman kattavasti. Tiedonkeruumenetelmänä haastattelulle on useita eri toteutusmuotoja, muun muassa teemahaastattelu, ryhmähaastattelu ja syvähaastattelu. Haastattelu voidaan toteuttaa etukäteen hyvin jäsenneltynä, eli strukturoituna haastatteluna tai hieman vapaampina muotoina, kuten puolistrukturoituna tai avoimena haastatteluna. (Moilanen ym. 2014, 106-107.)

Haastattelumenetelmiä on useita erilaisia, haastattelu menetelmän valinnassa tulee pohtia sitä, millaista tietoa kehittämistyöntueksi tarvitaan. Tässä opinnäytetyössä haastattelut olivat pääasiassa avoimia tai puolistrukturoituja haastatteluja, niiden tukiessa erinomaisesti työn

toimintaympäristöä sekä havainnointia tiedonkeruumenetelmänä. Avoimessa haastattelussa haastattelija ja haastateltava keskustelevat yleisesti haastatteluaiheesta tai ongelmasta, tällaisissa haastatteluissa molemmat osallistuvat keskusteluun tasa-vertaisesti. Puolistrukturoidussa haastattelussa taas esimerkiksi kysymykset on voitu laatia ennakkoon. (Moilanen ym. 2014, 106-109.)

Työssä tehdyt haastattelut olivat teema- ja syvähaastattelun muodossa toteutettuja haastatteluja. Haastatteluissa ei ollut varsinaista haastattelurunkoa, vaan haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina, etukäteen pohditun teeman tai aihealueen mukaisesti. Aihealueet haastatteluissa rajoittui hyvin pitkälti korkeakoulun opiskelijoiden turvallisuuteen liittyviin seikkoihin, haastattelujen keskittyessä lähinnä turvallisuuspäällikön ja korkeakoulun turvaryhmän suuntaan. Oulun ammattikorkeakoulun henkilöstön lisäksi työssä haastateltiin myös Laurea-ammattikorkeakoulun lehtoria palo- ja pelastusturvallisuuteen liittyen. Tämä oli osaltaan erityisen tärkeä osa kartoittaessa Oulun ammattikorkeakoulun kampusten pelastussuunnitelmia sisältöineen. Erillisten haastattelujen lisäksi osallistuin viikoittain palaveriin Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuspäällikön kanssa, palaverit toimivat myös osaltaan avoimina haastattelutilanteina opinnäytetyöhön liittyen. Näissä palavereissa käsiteltiin pääasiassa erikseen opinnäytetyöhön liittyen nousseita kysymyksiä. Haastattelujen avulla pääsin käsiksi tietoon, mitä ei muilla menetelmillä olisi mahdollista saavuttaa.

Haastattelun tärkeyttä korostaa työelämälähtöisissä kehittämistöissä erityisesti mahdollisuus päästä käsiksi kohdeorganisaation niin sanottuun hiljaiseen tietoon. Tässä tapauksessa tämä tarkoittaa tietoa, joka ei ilmene havainnoinnin perusteella tai esimerkiksi tietoa, joka olisi mahdotonta saavuttaa kirjallisuuskatsauksen menetelmin. Esimerkiksi henkilökuntaa haastatteleamalla saadaan useasti kohdeorganisaatiosta uutta ja olennaista aineistoa. Tämän lisäksi haastatteluille on ominaista asioiden selventäminen tai syventäminen, pohjautuen esimerkiksi ensiksi tehtyyn havainnointiin tutkimusympäristöstä. (Moilanen ym. 2014, 106-109.)

4.4 Aineiston analysointi

Opinnäytetyössä käytettyjen tiedonkeruumenetelmien tuottama aineisto täytyy analysoida ymmärrettävään ja johdonmukaiseen muotoon mahdollisimman pian aineiston keruuvaiheen jälkeen (Moilanen ym. 2014, 136-137). Tässä työssä sekä aineiston keruu, sekä analysointi tapahtuivat osittain yhtäaikaisesti, tämän avulla pyrin kartoittamaan, tarvitsenko lisää tietoa jostain aiheesta ja jos tarvitsen, niin minkälaista. Tässä työssä analysointimenetelmänä käytetään teemoittelua sekä dokumenttianalyysiä, sen eri analyysimuotoineen, niiden sopiessa hyvin käyttämiini tiedonkeruumenetelmiin sekä lähdemateriaaliin.

Dokumenttianalyysi on menetelmä, jossa päätelmiä pyritään tekemään kirjalliseen muotoon saatetusta aineistosta. Tarkasteltavia dokumentteja voivat olla esimerkiksi tekstiksi muutetut haastattelut, havainnointi, aivoriihi, keskustelut, puheet, raportit ja käytännössä kaikki

kirjallinen materiaali. Tämä sopiikin hyvin tutkimukseni aineiston analysointimenetelmäksi, koska käyttämäni aineisto koostuukin pääosin kirjallisesta tai kirjalliseen muotoon muutetusta aineistosta. Haastattelut ja havainnointi saatettiin myös tässä työssä erikseen kirjalliseen muotoon. Molempien osalta litterointi, eli kirjalliseen muotoon saattaminen tapahtui yhtäaikaaisesti tiedonkeruun aikana, tai sen jälkeen. Tavoitteena on analysoida kerättyä aineistoa järjestelmällisesti ja luoda samalla sanallinen, selkeä kuvaus tutkittavasta ja kehitettävästä kohteesta. (Moilanen ym. 2014, 136-137.)

Kaksi keskeistä dokumenttianalyysin analyysitapaa ovat sisällön erittely ja sisällön analysointi. Sisällön erittely on pääasiassa dokumenttien analysointia määrälliseen muotoon, kuten numeroin. Sisällönanalyysissä taas pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti, tässä työssä analysointi hoidetaan pääasiallisesti sisällönanalyysin keinoin. Teemoittelu on myös yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä ja sitä voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muodoista. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esille tutkimuksen kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia ja piirteitä. Teemoittelun merkitys nousi tässä työssä esille, kun kerätystä aineistosta jäseneltiin työlle keskeisiä tuloksia ja kehitysehdotuksia. Osa havainnoistani tulee väistämättä analysoitavaksi myös sisällön erittelyn keinoin, analyysitavat ei olekaan toisiinsa poissulkevia. (Moilanen ym. 2014, 136-137.)

Tutkittavassa muodossa oleva aineisto ei itsessään nosta sieltä mitään esiin, vaan tutkijan tehtävänä onkin eritellä ja tulkita sieltä tutkimukselle olennaiset asiat. Näin tiedonkeruumenetelmin kerätystä materiaalista voidaankin löytää tutkimusongelman ja kehittämistehtävän kannalta olennaista tietoa. (Günther, Hasanen & Juhila 2021.)

5 Tulokset

Tiedonkeruumenetelmien avulla kerätty aineisto teemoitettiin analysoinnin yhteydessä neljään pääteemaan, jotka ovat turvallisuusjohtaminen, riskienhallinta, palo- ja pelastusturvallisuus, sekä tilaturvallisuus. Nämä teemat sisältävät opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden kannalta oleelliset kokonaisuudet. Turvallisuuden ollessa todella laaja kokonaisuus, on tässä työssä tulokset kuitenkin pyritty rajaamaan vain edellä mainittuihin neljään teemaan. Turvallisuus on laaja ja monisäikeinen kokonaisuus, jonka perustana korkeakoulu-ympäristössä on onnistunut turvallisuusjohtaminen ja riskienhallinta. Opiskelijoiden turvallisuus ja turvallinen oppimisympäristö ei linkity vain opiskelijoiden toimintaan, vaan myös henkilökunnan toimintaan, koulutukseen sekä kokonaisvaltaisesti organisaation turvallisuuskulttuurin ja johtamiseen.

5.1 Turvallisuusjohtaminen

Turvallisuusjohtaminen on osa organisaation kokonaisvaltaista johtamista, se on jatkuva ja ennakoiva prosessi. Turvallisuusjohtaminen etenee organisaation turvallisuuspolitiikasta, sekä sen tavoitteista päätöksentekoon, toteutukseen, valvontaan, seurantaan, mittaamiseen, arviointiin ja jatkuvaan parantamiseen. Turvallisuusjohtaminen korkeakoulussa on onnistunutta, kun se on ennakoivaa pelkän reagoinnin sijasta. Turvallisuus itse voidaan määritellä tilaksi, jossa kaikki ihmisiin, omaisuuteen, ympäristöön, maineeseen ja tietoon kohdistuvat riskit ovat hallinnassa. Turvallisuusjohtamisen perustana voidaan pitää kokonaisvaltaista ja koko organisaation toiminnan kattavaa riskien tunnistamista, sekä niiden hallintaa. (Kreus ym. 2010, 8-10; Martikainen & Ranta 2020, 10.)

Korkeakoulun turvallisuusjohtamisen vastuu on korkeakoulun rehtorilla. Käytännön turvallisuustyön perustana ja lähtökohtana toimii yhteistyö, turvallisuuden muodostuessa useiden toimijoiden yhteistyön tuloksena, koordinoimisvastuun kuitenkin ollessa korkeakoululla. Yhteistyön merkityksellisyyttä korostaa muun muassa se, että korkeakoulut joutuvat varautumaan myös tilanteisiin, jotka ovat saaneet alkunsa muualla kuin korkeakoulun ympäristössä. Esimerkiksi henkilöriskeihin liittyen suurin osa riskin aiheuttavista tekijöistä on tapahtunut jo ennen kuin henkilö on liittynyt korkeakoulu yhteisöön. Korkeakoulun kokonaisvaltaiseen turvallisuusjohtamiseen voidaan hyvin soveltaa elinkeinoelämän keskusliiton laatimaa yritysturvallisuusmallia (kuvio 3). Vaikka malli on alun perin laadittu yrityselämän käyttöön, sopii se erinomaisesti myös korkeakoulun turvallisuusjohtamisen malliksi. Mallin mukaan kokonaisvaltainen turvallisuus syntyy siitä, kun organisaatiossa kaikkia sen turvallisuuden osa-alueita johdetaan mallin mukaisesti. Kokonaisuuden kuvatessa hyvin sitä, miten organisaation strategia ja riskienhallinta linkittyvät turvallisuusjohtamiseen ja kulttuuriin. Mallissa keskeistä on riskienhallinta, joka linkittyy suoraan jokaiseen turvallisuuden yhdeksästä osa-alueesta. Mallin avulla voidaan hahmottaa mitä kaikkia turvallisuuden osa-alueita on johdettava varmistaakseen organisaation toiminnan jatkuvuus. (Kreus ym. 2010, 8-10; Martikainen & Ranta 2020, 10.)

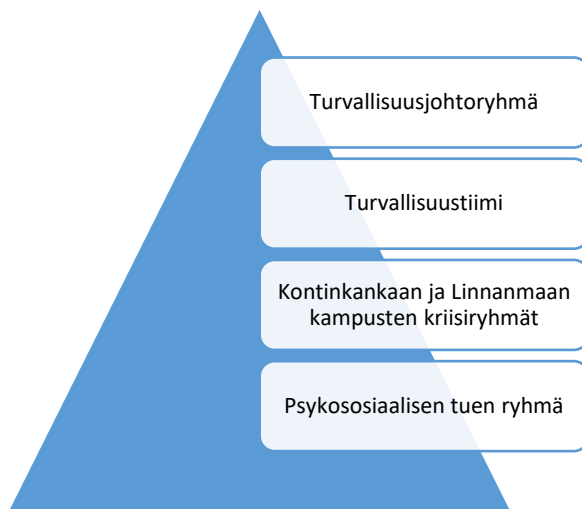

Kuvio 3: Yritysturvaluusmalli (Elinkeinoelämän keskusliitto 2022)

Oulun ammattikorkeakoulussa turvallisuusjohtaminen näkyy turvallisuuden kehittämisen tahotilassa ja tavoitteellisessa työskentelyssä turvallisuuden takaamiseksi. Yritysturvaluusmallin osalta turvallisuuskulttuuria ja riskienhallintaa käsitellään tässä työssä tämän alaluvun alaluvuissa. Turvallisuuden organisoinnista, toiminnasta ja ylläpidosta vastaa korkeakoulun turvallisuusorganisaatio. Turvallisuustyö itsessään on systemaattista työtä ja kampuksille on nimetty kampuskohtaisesti turvallisuusvastaavat. Linnanmaan turvallisuusvastaavina toimivat erikseen toimeen nimetty turvallisuusvastaava sekä korkeakoulun turvallisuuspäällikkö, Kontinkankaan kampukselle taas on nimetty oma turvallisuusvastaavansa. Turvallisuusvastaavat vastaavat kampuskohtaisesti kampusten turvallisuusorganisaatiosta ja turvallisuustoiminnasta. Tämän lisäksi opettajat sekä muu henkilökunta vastaavat omilla tahoillaan arjen turvallisuuden ylläpitämisestä. Henkilökunnalle järjestetään vuosittain EA-kursseja, kurssit kohdennetaan erityisesti henkilöille, joiden työolosuhteet ensiapukoulutuksiin velvoittavat. Ensiapukoulutusten lisäksi henkilökunnalle järjestetään joka toinen vuosi turvallisuuskoulutuksia, joiden sisältö vaihtelee teemoittain. (Hirvonen 2022; OAMK Heimo 2022a.)

Oulun ammattikorkeakoululla toimiva turvallisuusorganisaatio pitää sisällään eri ryhmiä omine vastuualueineen (Kuvio 4). Turvallisuusjohtoryhmä on ylin turvallisuudesta päättävä ryhmä, joka kokoontuu vain tarvittaessa. Turvallisuustiimi on turvallisuuden operatiivinen ryhmä, joka toteuttaa muun muassa turvallisuusjohtoryhmän tehtävänantoja, turvallisuustiimi kokoontuu kerran kuukaudessa. Turvallisuusorganisaatio pitää sisällään myös kampuskohtaiset kriisiryhmät, jotka voidaan luokitella turvallisuuden näkökulmasta ennaltaehkäiseviksi

ryhmiksi. Nämä ryhmät käsittelevät muun muassa oppilaisiin tai yksittäisiin opiskelijoihin liittyviä kriisitilanteita tai mahdollisia uhkia. Kriisiryhvät kokoontuvat 1-2 kuukauden välein. Näiden lisäksi turvallisuusorganisaatioon kuuluu myös psykososiaalisen tuen ryhmä, joka kokoontuu tarvittaessa, ryhmän tarkoituksena on tukea organisaatiota kriisitilanteissa kriisiryhvien lisäksi. (OAMK Heimo 2022a.)

Kuvio 4: Turvallisuusorganisaatio (OAMK Heimo 2022a)

Opiskelijoiden osalta turvallisuuskoulutus ja perehdyttäminen tapahtuu opiskelijan aloittaessa opinnot. Uusille opiskelijoille järjestetään turvallisuusperehdytys osana opintojen alkamisjakson orientaatiota. Perehdytys pidetään joko paikan päällä opetustilassa tai videotallenteen muodossa. Perehdytyksen vetää korkeakoulun turvallisuuspäällikkö ja/tai kampusten turvallisuusvastaavat. Erityistä turvallisuutta vaativiin tiloihin, kuten laboratoriot, on omat käyttö- ja laiteturvallisuutta koskevat perehdytykset tilakohtaisesti. Turvakävelyä ei kampuksilla opiskelijoille järjestetä. (Hirvonen 2022.)

5.1.1 Turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuskulttuuriksi voidaan määritellä se organisaatiokulttuurin osa, jossa turvallisuuteen liittyvät arvot ja perusoletukset korostavat turvallisuutta ja siihen sitoutumista. Itse turvallisuuskulttuuri on näkymätön osa organisaatiota, mutta sen ilmentymät voidaan nähdä. Turvallisuuskulttuuri ja sen ilmentymät organisaatiossa voidaan nähdä siinä, miten tärkeäksi turvallisuus organisaatiossa koetaan, mitä sen eteen ollaan valmiita tekemään ja saako turvallisuus etusijan päätöksiä tehdessä. Kuten tämän työn keskeiset käsitteet osiossa jo aiemmin avattiin, turvallisuuskulttuurin voidaan jakaa karkeasti olevan joko jälkikäteen reagoivaan tai ennakkoivaan. (Martikainen & Ranta 2020, 17.)

Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuskulttuurin voidaan havainnointini ja haastatteluideni perusteella todeta olevan pääosin ennakoivaa ja turvallisuutta edistävää. Organisaation sisällä on määritelty turvallisen toiminnan kriteerit sekä tavoitteet ja henkilökunta on otettu aktiiviseksi osaksi turvallisuustyötä. Turvallisuuskoulutukset ovat organisaatiossa suunnitelmallisia ja omia turvallisuustavoitteita tukevia. Turvallisuustoiminnasta annetaan palautetta organisaation jäsenille ja korkeakouluuyhteisön turvallisuusasiat ovat säännöllisesti esillä turvallisuusryhmän kuukausittaisissa tapaamisissa. Turvallisuustyö, ohjeistukset ja eri turvallisuustoimet pohjautuvat työtehtävien ja toimintaympäristön riskien arviointiin. Riskien arvioinnin laajuutta, sekä sen mahdollisia puutteita käsitellään tämän työn seuraavassa alaluvussa. (Martiainen & Ranta 2020, 17-18.)

5.1.2 Turvallisuuskansio ja dokumentit

Oulun ammattikorkeakoulun opiskelija- ja henkilöstöintra sisältävät oman turvallisuuskansionsa. Henkilöstöintrassa tämä osio pitää sisällään yleistä infoa turvallisuudesta ja korkeakoulun turvallisuusorganisaatiosta, läheltä piti -ilmoituksen lomakkeen sekä kampuskohtaiset välilehdet kampuskohtaisille tiedoille ja dokumenteille. Opiskelijaintran turvallisuuskansio pitää sisällään olennaiset tiedot turvallisuusorganisaatiosta yhteystietoineen, läheltä piti -ilmoituksen lomakkeen, turvallisuusohjeita sekä dokumentteja kampuskohtaisesti. Turvallisuuskansioissa on luettavissa muun muassa Pelastussuunnitelmat liitteineen, palotarkastuspöytäkirja, riskien arviointien dokumentit, Kontinkankaan kampuksen kemikaaliluettelot, Oulun ammattikorkeakoulun kriisisuunnitelma, turvallisuusorganisaation kuvaus, turvallisuuden vuosikello ja toimintaohjeita eri hätätilanteissa. Osa edellä mainituista tiedoista on vain henkilökunnan nähtävillä. Valmiiksi laadittua valmius- tai turvallisuussuunnitelmaa ei Oulun ammattikorkeakoululla ole, valmiussuunnitelmasta on olemassa luonnos ja itse suunnitelman tekeminen on toteutusvaiheessa. (Hirvonen 2022; OAMK Heimo 2022a.)

Lähes jokaisella korkeakoululla on Suomessa laadittuna kriisisuunnitelma, tukemassa korkeakoulussa toimivaa kriisiryhmää sekä sen toimintaa (Kreus ym. 17). Oulun ammattikorkeakoululla on kriisisuunnitelma, joka sisältää sekä kriisitoiminta- että viestintäsuunnitelman. Suunnitelma päivitetään vuosittain, korkeakoulun turvallisuuden vuosikellon mukaisesti (OAMK Heimo 2022a). Kriisisuunnitelman tarkoituksena on varautua mahdollisiin kriiseihin sekä kriisin jälkeiseen työhön. Onnistunut varautuminen auttaa organisaatiota lieventämään kriisistä aiheutuvia vahinkoja, niin organisaation kuin yksilönkin tasolla sekä toipumaan kriisistä nopeammin. Laadittu kriisisuunnitelma on asianmukaisesti laadittu, sen kattaessa kaikki kriisitoinnalle oleelliset toiminnot ja ohjeet. Suunnitelma pitää sisällään oleellisimpien kriisien tunnistamisen, kriisityönvastuujaon, toiminnan erilaisissa kriisitilanteissa sekä niiden jälkeen, selostuksen kriisiviestinnästä sen eri kohderyhmineen ja toimintaohjeineen. (Kriisisuunnitelma 2022, 4-5.)

5.2 Riskienhallinta

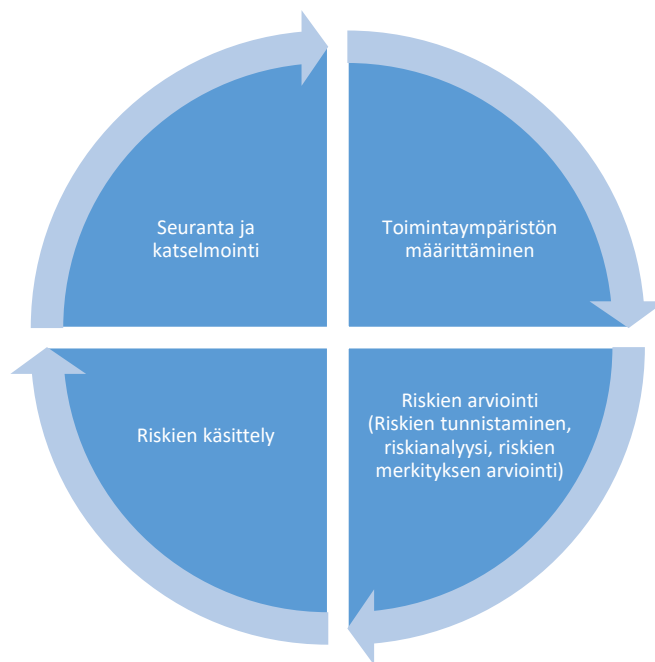
Riskienhallinta on osa organisaation johtamista ja oleellinen osa vallitsevaa turvallisuuskulttuuria. Riskienhallinnan ollessa onnistunutta sen tulee kattaa kokonaisvaltaisesti niin strategiset, taloudelliset, operatiiviset kuin vahinkoriskitkin. Varautumisella organisaatio varmistaa oman toiminnan jatkuvuudenhallintaa, varmistamalla mahdollisimman häiriötön toiminta varautumalla erilaisiin uhka- sekä häiriötilanteisiin. Työkaluina varautumisessa toimivat muun muassa organisaation riskienarviointi ja turvallisuussuunnittelu. Tässä työssä käsiteltävä organisaatio on Oulun ammattikorkeakoulu. Työn koskiessa opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta, käsitellään myös organisaation varautumista ja riskienhallintaa rajauksen puitteissa. (Martikainen & Ranta 2020, 18-19.)

Riskienhallinnan osalta Oulun ammattikorkeakoululla ei ole varsinaista riskienhallintasuunnitelmaa. Riskienhallinta on jalkautettu osaksi jokapäiväistä toimintaa ja toimiikin jatkuvana prosessina turvallisuusorganisaation sisäisesti. Omatoiminen varautuminen on osana päivittäistä työskentelyä, niin henkilökunnan kuin opiskelijoiden osalta. Sen pitäessä sisällään lähinnä reagoinnin ja ilmoitusvelvollisuuden mahdollisiin turvallisuuspoikkeamiin. Tunnistettuihin riskeihin ja poikkeamiin reagoidaan tehokkaasti turvallisuusorganisaation sisäisesti, sisältäen riskienarvioinnin ja riskin käsittelyn. Aiemmin mainitut turvallisuusryhmät vastuualleenne ja säännöllisin järjestetyin palaverein tukevatkin vahvasti turvallisuustyötä ja koko riskienhallintaprosessia. (Hirvonen 2022.)

Riskientunnistamiseen Oulun ammattikorkeakoululla on muutamia erilaisia tapoja, näitä ovat muun muassa omatoiminen varautuminen ja reagointi päivittäiskäytön tasolla, henkilöstön ja opiskelijoiden läheltä piti -ilmoitukset ja 3. vuoden välein suoritettava Vaarat-kysely henkilökunnalle. Vaarat-kysely on lakisääteinen, työturvallisuuslain (2002/738) 10 § velvoittaessa työnantajaa selvittämään ja tunnistamaan työstä työajoista, työtilasta ja muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät. Opiskelijoille vastaavaa kyselyä ei järjestetä, vaikka sellainen olisi erittäin hyvä väline opiskeluturvallisuuden kehittämiseen. Tämän osalta terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 § velvoittaa, että kouluissa tulisi tehdä oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta kolmen vuoden välein. Edellä mainitusta ei ole varmuutta onko se vaatimuksena vain lukioiden ja ammatillista koulutusta antaville oppilaitoksille mutta se on sellaisenaan sovellettavissa ja hyvien käytänteiden mukaista myös korkeakouluopiskelijoille. (Hirvonen 2022.)

Koulun laboratorioiden riskientunnistamiseen osalta laboratorioissa järjestetään kohdekohtaisesti räätälöityjä ELMERI-kierroksia, joiden avulla pyritään havainnoimaan labratilojen käyttöturvallisuutta, ergonomiaa, kone- ja laiteturvallisuutta, työhygieniaa, liikkumisturvallisuutta ja yleistä siisteyttä tiloissa. ELMERI-kierroksille osallistuu osa Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuusryhmästä ja laboratorio kohtaisesti myös vastuopettajat. (Työsuojelu 2021.)

Riskienhallintaprosessia kokonaisuudessaan on kuvattu ohessa (kuvio 3). Prosessin alkaessa toimintaympäristön määrittelemisestä, edeten riskien arviointiin, riskien käsittelyyn ja tulosten seurantaan sekä katselmointiin. Fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden näkökulmasta Oulun ammattikorkeakoululla tulisi kiinnittää enemmän huomiota prosessin alkupäähän, jolloin luonnollisesti myös loppuprosessista tulisi täydentävämpi. Tällä hetkellä korkeakoulun riskien arviointi perustuu käytännössä vain henkilökunnalle suoritettavaan Vaarat-kyselyyn, jolloin valtaosa riskeistä jää organisaatiossa tunnistamatta. Tulisi muistaa, että vain tunnistettuihin riskeihin voidaan varautua ja reagoida.

Kuvio 5: Riskienhallintaprosessi (mukailten Ranta & Martikainen 2017, 18.)

5.3 Palo- ja pelastusturvallisuus

Palo- ja pelastusturvallisuus on kokonaisuutena laaja ja kenties tärkein osa-alue fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta pohdittaessa. Oulun ammattikorkeakoulussa tämän kappaleen osalta tiedonkeruu tapahtui havainnoimalla, haastatteluilla ja dokumenttianalyysillä. Dokumenttianalyysi toteutettiin perehtymällä muun muassa kampuskohtaisiin pelastussuunnitelmiin ja muihin dokumentteihin. Havainnointia suoritettiin itsenäisesti turvakävely tyypisesti, Kontinkankaan kampuksella havainnoinnin tukena oli kampuksen turvallisuusvastaava ja Linnanmaalla Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuspäällikkö, joka toimii omalta osaltaan myös Linnanmaan turvallisuusvastaavana. Kysymykset joihin dokumenttianalyysi tai havainnointi ei antanut vastauksia, kirjattiin ylös ja esitettiin haastattelun muodossa kampusten turvallisuusvastaaville.

5.3.1 Pelastussuunnitelma

Pelastussuunnitelmat löytyvät henkilökunta- ja opiskelijaintrassa olevasta turvallisuuskansiossa, suunnitelmat ovat luettavissa verkossa pelsu.fi palvelussa. Kontinkankaan kampuksen osalta on luettavissa kolme pelastussuunnitelmaa, jokainen on laadittu rakennuskohtaisesti (Honka, Louhi, Paasi), pelastussuunnitelmat on laadittu yhteistyössä kiinteistön omistajan Koulutuskuntayhtymä OSAO:n kanssa. Oulun ammattikorkeakoulun lisäksi Kontinkankaan kampuksella toimiikin OSAO:n eli Oulun seudun ammattiopisto opintolinjoineen. Linnanmaan kampukselle on oma yksittäinen pelastussuunnitelmansa, kiinteistön omistajana toimii Suomen Yliopistokiinteistöt Oy. Tässäkin tapauksessa on otettava huomioon, että kyseessä on yhteiskampus, Oulun Yliopiston toimiessa samalla kampuksella yhdessä Oulun ammattikorkeakoulun kanssa, kampuksen ollessa Suomen suurin sisäkampus.

Pelastussuunnitelman tulisi olla lakisääteinen, kohdekohtainen ja luettavuudeltaan oikein laadittu. Pelastussuunnitelmasta ei ole olemassa yhtä ja oikeaa mallia, pelastuslain (2011/379) 15 § kuitenkin velvoittaa, että siinä on minimissään oltava selostus:

1. vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä
2. rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä
3. asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi
4. mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä

Taulukko 1: Pelastussuunnitelman lakisääteisyys

Pelastussuunnitelmassa on selvittävä myös, miten pelastuslain 14 §:n mukainen omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa. Korkeakoulun panostaessa pelastussuunnitelmaan antaa se hyvän pohjan järjestelmälliselle riskikartoitukselle ja riskeihin varautumiselle, sen ollessa erinomainen apu turvallisuuden ylläpitämisessä. Useasti pelastussuunnitelmat jäävät ”copy paste” tasolle, eivätkä ne ole kohdekohtaisia, saatikka huolellisesti laadittuja. Pelkästään lakipykälien noudattaminen pelastussuunnitelmankaan osalta ei ole hyvien turvallisuuskäytänteiden mukaista. (Kreus ym. 2010, 47-50)

Sekä Linnanmaan että Kontinkankaan kampusten pelastussuunnitelmista voidaan todeta, että niissä on puutteita pelastuslain (2011/379) 14 ja 15 §:in lakisääteisyyden, suunnitelmien kohdekohtaisuuden, omatoimisen varautumisen selostuksen ja luettavuuden osalta. Liitteeksi tähän raporttiin on laitettu pelastussuunnitelman tarkistuslista, joka kattaa sekä Linnanmaan että Kontinkankaan kampusten suunnitelmat (Liite 1). Tarkistuslista antaa osviittaa

suunnitelmien puutteista. Tarkistuslistaa laadittaessa on tarkasteltu muun muassa pelastuslakia (2011/379), Korkeakoulun turvallisuuskäsikirjaa (2015), sekä haastateltu Laurea-ammattikorkeakoulun lehtoria palo- ja pelastusturvallisuuteen liittyen (Aatsinki 2022).

5.3.2 Pelastustoimen laitteet ja ensiapuvälineet

Tässä luvussa käsitellään kampusten pelastustoimen laitteita, ensiapuvälineitä ja niiden merkitystä. Laki pelastustoimen laitteista määrittelee pelastustoimen laitteiden turvallisuuden, vaatimustenmukaisuuden sekä niiden asennukseen ja huoltoon liittyvät toimintatavat. Itse laissa pelastustoimen laitteilla tarkoitetaan palonilmaisulaitteita sekä muita vaaran tai hälytyksen ilmaisuun käytettäviä laitteita, rakennukseen kiinteästi asennettavia sammutus- ja savunpoistolaitteita, alkusammutusvälineitä sekä poistumisreittien valaisuun ja merkitsemiseen käytettyjä laitteita. Pelastustoimen laitteiden käytön määräyksistä ja velvollisuuksista kertovat tarkemmin pelastuslaki (2011/379) ja ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta (848/2017). Oulun ammattikorkeakoulun osalta pelastustoimen laitteisiin sisältyvät muun muassa paloilmoinlaitteisto, kuulutusjärjestelmä, käsiammuttimet, sammutuspeitteet, pikapalopostit, savunpoistolaitteet merkintöineen. Ensiapuvälineet rajoittuvat opiskelijoiden ja henkilökunnan ympäristössä oleviin ensiapupisteisiin ja defibrillaattoreihin. (Laki pelastustoimen laitteista 10/2007.)

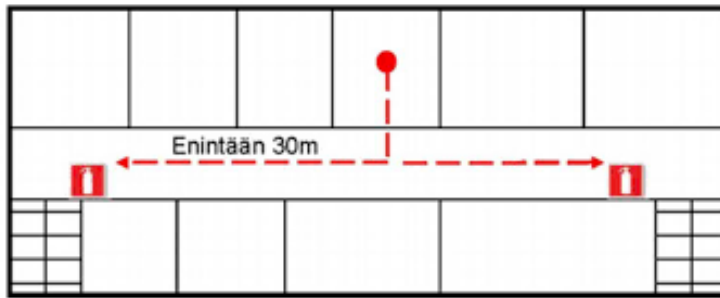
Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta (848/2017) velvoittaa oppilaitoksia palovaroittimien ja paloilmoinnien osalta. Enintään 250 oppilaan kouluissa tulisi olla sähköverkkoon kytketty palovaroitin, 251-500 oppilaan kohdalla paloilmoin, paloilmoinjärjestelmien ja yli 500 oppilaan kohdalla paloilmoinnien tulee olla kytkettynä hätäkeskukseen. Linnanmaan ja Kontinkankaan kampuksilla on molemmissa lain vaatimusten mukaisesti automaattinen paloilmoinlaitteisto, sen ollessa yhteydessä hätäkeskukseen. Automaattista sammutusjärjestelmää ei laki velvoita kampuksille asentamaan, eikä sellaisia Kontinkankaalta tai Linnanmaalta täten löydy.

Oulun ammattikorkeakoulun kampuksilla on kuulutusjärjestelmät ja ne ovat varustettu akkuvarmennuksella. Linnanmaalla kuulutustiloja on tällä hetkellä kaksi kappaletta. Ensisijainen kuulutuspiste sijaitsee Oulun ammattikorkeakoulun hallinnon tiloissa ja toinen erillisessä lukitussa tilassa, jälkimmäiseen ei ole kulkuoikeuksia edes valtaosalla henkilökuntaa. Kolmannelle kuulutuspisteelle etsitään tällä hetkellä sopivaa tilaa, se olisi tarkoituksena sijoittaa Linnanmaan kampuksen 5. alueelle, missä ei nykyisellään ole yhtään kuulutuspistettä. Myös Kontinkankaan kampuksella on kaksi kuulutustilaa, kuulutustiloissa olisi suositusten mukaisesti hyvä olla myös kameravalvontamonitorit, tämä toteutuu Kontinkankaan kampuksella virastomestareiden tilassa. Molempien kampusten osalta kuulutuspisteet sijaitsevat asianmukaisesti lukitavissa tiloissa ja kuulutukset kattavat kaikki kampusten opiskelu- ja oleskelutilat. Kontinkankaan kampusalueeseen kuuluu useampi oppilaitosrakennus ja sama kuulutusjärjestelmä kattaa

niistä jokaisen. Kuulutuksille on tulostettu valmiit pohjat erilaisten kuulutus tarpeiden mukaan ja kuulutusjärjestelmä on helppokäyttöinen. Kuulutukset on mahdollista kohdistaa erikseen tilakohtaisesti. Kampusten kuulutusjärjestelmät ovat testattu ja niiden toiminta on varmistettu, järjestelmät ovat sellaisenaan opetus ja kulttuuriministeriön suositusten mukaiset. (OKM 2015, 48; Kreuz ym. 2010, 53.)

Pelastuslain (379/2011) 14 § edellyttää rakennuksen omistajaa, haltijaa ja toiminnanharjoittajaa varautumaan tulipalojen sammuttamiseen. Myös oppilaitoksessa on siis täten oltava riittävä määrä alkusammutuskalustoa. Edellä mainituilla tahot ovat myös vastuussa siitä, että alkusammutuskalusto pidetään toimintakunnossa ja niiden huolto sekä tarkastukset ovat asianmukaisia. Oulun ammattikorkeakoulussa alkusammutuskaluston huolto ja tarkastukset suoritetaan määräysten mukaan. Kaluston sijoittelun osalta pikapalopostit, käsisammuttimet ja sammutuspeitteet tulisi olla esteettömästi ja nopeasti saatavilla, tällaisia sijoituspaikkoja ovat esimerkiksi käytävätilat ja rakennuksen poistumisreitit. (Pelastuslaki 379/2011 12 §; HIKLU Alkusammutuskalusto-ohje 2020, 4-9; SPEK 2020, 50-55.)

Käsisammuttimien määrän osalta niitä tulisi olla rakennuksissa vähintään yksi jokaista 300 m² kohden, siten että sammuttimien välinen välimatka tulisi olla enintään 30 metriä (Kuvio 3). Käyttötarkoitukseen sopivan käsisammuttimien tyyppin, palo- ja teholuokan sekä määrän määrittelee tilan tai rakennuksen käyttötarkoitus ja ympäristö. Sammuttimen tyyppi, sekä palo- ja teholuokat määrittelevät sen, millaisen palon sammuttamiseen sammutin soveltuu. Käsisammuttimien määrään huoneistossa vaikuttaa tilan käyttötarkoitus, esimerkiksi tulityötiloja koskevat määräykset ovat tiukempia. Pääasiassa käsisammuttimen tyyppin valintaa ohjaa tilan käyttöympäristö, esimerkiksi hiilidioksidisammutin on erinomainen väline jännitteisiin kohteisiin (tele- atk- ja sähkötilat) ja neste- tai jauhesammuttimelle on omat soveltuvat käyttökohteensa. Alkusammutuskaluston osalta pikapaloposteja asennetaan pääsääntöisesti vain yli 300 m² tiloihin ja rakennuksiin. Pikapalopostien tulisi kattaa koko suojattava alue, kattavuuden riittävyttä arvioidaan letkun pituuden perusteella (yleensä 25 tai 30 metriä). Sekä Kontinkankaalla että Linnanmaalla alkusammutuskalusto oli asianmukaisesti ja suositusten velvoittamalla tavalla sijoitettu, varustettu ja merkitty. (Pelastuslaki 379/2011 12 §; HIKLU Alkusammutuskalusto-ohje 2020, 4-9; SPEK 2020, 50-55.)

Kuvio 6: Matka lähimmälle käsisammuttimelle (HIKLU Alkusammutuskalusto-ohje 2020)

Ensiapupisteitä on kampuksilla paljon ja ne ovat asianmukaisesti varustettu. Defibrillaattoreita kampuskohtaisesti on Linnanmaalla 3 kpl ja Kontinkankaan kampuksella yksi. Yksi Linnanmaan kampuksen defibrillaattoreista odottaa tällä hetkellä uutta akkua. Ensiapuvälineiden riittävydestä, huollosta ja muista tarkastuksista huolehtii eri tahot turvallisuusorganisaation sisäisesti. EA-tarvikkeet tarkastetaan 2 kertaa vuodessa Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuuden vuosikellon mukaisesti (OAMK Heimo 2022a). Tarvittavat täydennykset ja tarkistukset päivittäistason hoidetaan pelastussuunnitelmassa nimetyn suojeluhenkilöstön toimesta. Defibrillaattorit ja ensiapupisteet olivat helposti saatavilla, sekä selkeästi ja asianmukaisesti merkitty. (Pelastussuunnitelma Linnanmaa 2022.)

5.3.3 Palo-osastointi, poistumis-, hätäpoistumis- ja pelastustiet

Palo-osastoinnin tarkoituksena on hidastaa palon ja savun etenemistä rajaamalla mahdollinen tulipalo tiettyyn osastoon, ennalta määräytyksi ajaksi. Palo-osastojen rajaavina rakenteina voidaan karkeasti pitää seiniä, lattiaita, kattorakenteita ja muita rakennuksen osia kuten ovia, ikkunoita ja portaikkoja. Palo-osastointi toteutetaan rakennuksen koon, kerroksisuuden tai tilan käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla. Yleisimpänä virheenä palo-osastoinnin suhteen voidaan pitää palo-ovien auki kiilaamista. Osastoivaa ovea ei saa missään tilanteessa kiilata auki ja mikäli sitä pidetään auki normaalikäytössä, on se varustettava laittein, jotka sulkevat sen palon sattuessa. (YMa 848/2017, 14 §, 17 §.)

Linnanmaan kampuksella on palo-osastointi toteutettu kerros- ja käyttötapaosastointina. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen kerros, kellarikerros, iv-konehuone sekä porrashuoneet toimivat omina palo-osastoinaan. Osastointi on toteutettu EI 60-120 luokan palamattomin rakentein. Osastointi on suoritettu oikein ja edesauttaakin turvallista rakennuksesta poistumista sekä helpottaa pelastus- ja sammutustoimia pelastuslaitoksen osalta. Myös Kontinkankaan kampuksella palo-osastointi on toteutettu kerros- ja käyttötapaosastointina. Osastoivat ovet oli asianmukaisesti merkitty palo-oviksi eikä niitä ollut kiilattu auki. Linnanmaalla normaalikäytössä auki olevat osastoivat palo-ovet olivat myös varustettu lain velvoittamin laittein,

jotka sulkevat ovet automaattisesti palon sattuessa. (Pelastussuunnitelma Linnanmaa 2022; YMa 848/2017, 14 §.)

Oppilaitoksesta on päästävä poistumaan turvallisesti tulipalossa tai muissa hätätilanteissa. Poistumiseen käytettäviä reittejä ovat poistumistiet eli uloskäytävät ja hätäpoistumistiet (varatiet). Uloskäytävällä tarkoitetaan poistumisalueelta suoraan ulos johtavaa ovea tai sen ulkopuolella olevaa tilaa, jonka on johdettava ulos maan pinnalle tai muulle palon sattuessa turvalliselle paikalle. Varatiellä taas tarkoitetaan uloskäytävää vaikeakulkuisempaa reittiä, jota pitkin on mahdollisuus päästä turvaan palolta, tai muulta vaaratilanteelta. Turvallisen ja tehokkaan poistumisen varmistamiseksi rakennuksen uloskäytävät ja kulkureitit on pidettävä kulkukelpoisina ja esteettöminä. Tämän merkitys korostuu mahdollisessa tulipalo- tai hätätilanteessa, jolloin esimerkiksi rakennuksesta tulisi poistua mahdollisimman nopeasti, turvallisista reittejä käyttäen. Rakennuksen uloskäytävät ja mahdolliset varatiet tulee oppilaitoksissa merkitä selkeästi aina valaistuilla poistumisopasteilla. Poistumisopasteet sekä poistumisreitit on varustettava tavallisen valaistuksen sähkösyötöstä riippumattomalla virransyötöllä, jonka tarkoituksena on turvata valaistuksen toiminta vähintään yhden tunnin ajaksi. (Pelastuslaki 379/2011, 10 §; SMa 805/2005, § 5; YMa 848/2017, § 2.)

Oulun ammattikorkeakoulussa sekä Linnanmaan että Kontinkankaan kampusten uloskäytävät eli poistumistiet olivat havainnointini perusteella merkitty selkeästi ja asianmukaisesti. Poistumisopasteet sekä poistumisreitit olivat myös valaistu määräysten velvoittamalla tavalla, mukaan lukien sähkösyötöstä riippumattoman toiminnan varmistaminen vähintään tunnin ajaksi. Havainnoinnin yhteydessä suoritettulla turvakävelyllä ei kampusten poistumisteillä myöskään säilytetty sinne kuulumatonta tavaraa, jolloin poistumistiet olivat kulkukelpoisia ja esteettömiä. Poistumisteiden määrä oli lain velvoittamalla tasolla ja rakennuksesta poistuminen luonnistuisikin hätätilanteessa hyvin. Kampuksilla ei ollut hätäpoistumisteitä, eli varateitä, lukuun ottamatta yhtä varatieksi merkittyä ja sen mukaisesti varustettua ikkunaa Kontinkankaalla. Rakennusten uloskäytäviä sekä niiden merkitsemistä koskevia määräyksiä säädelään pelastuslain (2011/379) 10 §, sekä sisäministeriön asetuksessa rakennusten poistumisreittien merkitsemisestä ja valaisemisesta (805/2005). (OKM 2015, 53-55.)

Pelastuslaki velvoittaa kiinteistön omistajaa, haltijaa ja toiminnanharjoittajaa huolehtimaan pelastusteiden ajokelpoisuudesta, esteettömyydestä ja asianmukaisesti merkitsemisestä, Oulun ammattikorkeakoulun kampuksilla edellä mainitut seikat voidaan tulkita olevan lain velvoittamalla tasolla. Linnanmaan pelastusteiden sijainnit löytyvät pelastussuunnitelman koontumispaikat liitteestä. Myös itse suunnitelmassa on kirjallinen selostus pelastusteiden sijainnista mutta se on sellaisenaan puutteellinen. Kontinkankaan kampuksen pelastusteiden sijainnit löytyvät henkilöstö- ja opiskelijaintrassa olevista Pelastussuunnitelman liitteistä. Huomionarvoista on, että kontinkankaan pelastussuunnitelman liitteet (mm. karttakuva/pelastusteiden sijainnit) eivät löydy sellaisenaan liitteestä pelastussuunnitelmasta, vaan ne piti

erikseen etsiä Oulun ammattikorkeakoulun intran turvallisuuskansiosta, kyseinen liitetiedosto on viimeksi päivitetty 16.11.2016. (Pelastussuunnitelma Linnanmaa 2022; Pelastussuunnitelma Kontinkangas-Louhi 2022; OAMK Heimo 2022b; Pelastuslaki 11 §.)

5.4 Tilaturvallisuus

Rakenteellisen turvallisuuden osa-alueet on Oulun ammattikorkeakoululla pääasiallisesti otettu hyvin huomioon ja turvallisuusorganisaatio on motivoitunut ja omistautunut sen jatkuvalle kehittämiselle. Tilaturvallisuudelle onkin nimetty omat vastuuhenkilönsä Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuusorganisaation sisällä, vastuuhenkilöt ovat kampuskohtaisia. Turvallisuustyötä rakennusten päivittäiskäytön osalta tuetaan myös opiskelijoiden osalta esimerkiksi Läheltä piti -ilmoitusten avulla. Tämän lisäksi erilaisiin riskeihin, uhkiiin ja vaaratilanteisiin korkeakoulun kampuksilla pyritäänkin puuttumaan muun muassa henkilökunnalle 3. vuoden välein tehdyllä Vaarat-kyselyllä. (Hirvonen 2022.)

5.4.1 Sisäilma, valaistus, siisteys ja lämpötila

Linnanmaan tilat ovat sisäilmaltaan hyvässä kunnossa, ja ilmanvaihto on toimiva kokonaisuus koko kampuksella. Sisäilman osalta Kontinkankaan kampuksella taas on ollut jo vuosien ajan ongelmia. Ilmoitusväyliä sisäilmaongelmiin ovat läheltä piti - ilmoitukset tai vaihtoehtoisesti sähköpostin lähettäminen kampuksen turvallisuusvastaavalle. Ilmoituksia Kontinkankaan sisäilmaongelmista tuli vuonna 2019 52 kappaletta, vuosina 2020-2021 ilmoitusten määrä laski 12-15 kappaleen vuosilukemiin. Viimevuosien ilmoitusten vähäisyys johtuu vallitsevasta koronatilanteesta ja sitä seuranneesta etäopetuksesta. Ilmoituksiin reagoidaan kampuksella toimivan sisäilmaryhmän toimesta, ryhmän kokoontuessa 2 kuukauden välein. Ryhmässä käsitellään sisäilmaongelmien ilmoitukset, niiden toimenpiteet, tutkimukset, korjausaikataulut ja muu korjaussuunnittelutyö. Ilmanvaihdon riittävyyttä on tutkittu ammattilaisten toimesta sekä ilmasta on otettu erilaisia mikrobinäytteitä, tiloja on remontoitu kattavasti, muun muassa vanhoja muovilattioita on vaihdettu nykyaikaisiin hengittäviin materiaaleihin. Osa Kontinkankaan kampuksen tiloista on tällä hetkellä poissa käytöstä sisäilmaongelmien takia. Kontinkankaan kampukselle tehdyistä mittauksista ja tutkimuksista en saanut materiaalia opinäytetyöhöni, joten niihin ei tässä työssä voida ottaa kantaa. (Jokinen 2022.)

Turvallisen tilojen päivittäiskäytön takaavat kampusten yleinen siisteys ja järjestys, sekä riittävä valaistus ja lämpötila. Tämä varmistetaan muun muassa yhteisillä järjestyssäännöillä kampusalueella sekä kiinteistöhuollon ja siistijöiden työllä. Kampusten valaistus oli havainnoinnin perusteella asianmukaisella tasolla, ja valaistuksen puutteellisuus ei aiheuta vaara- tai riskitilanteita kampusalueella.

5.4.2 Murtosuojaus ja ilkivalta

Sekä Linnanmaan että Kontinkankaan kampuksilla on asianmukaisesti järjestettyä murtosuojaus, kameravalvonta sekä lukitus ja avaintenhallinta. Näillä toimilla ehkäistään asiattomien oleskelu tiloissa, joihin heillä ei ole asiaa. Kuluvalvonnassa on otettu huomioon riskienarviointi tilakohtaisesti. Kampuksilla on olemassa erillisiä tiloja joihin opiskelijat saavat pyytäänsään kulkukortit/kulkulätkät, näidenkin käyttöä voidaan osaltaan valvoa väärinkäytösten kohdalla koska jokaisesta oven avauksesta jaa jälki järjestelmään. Linnanmaan kampuksella on joskus ollut ongelmia asiattomasta oleskelusta kampuksella, osan tiloista ollessa auki 24/7 sekä siitä, että omalla kulkukortilla on päästetty myös muita tiloihin. Murtosuojauksen ja ilkivallan osalta on olemassa erinäisiä suosituksia myös muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman työryhmän osalta, näiden vaatimusten kuitenkin täyttyessä Oulun ammattikorkeakoulussa. Tämä koskee lähinnä murtohälytysjärjestelmiä, kamera- ja kulunvalvontaa sekä muita turvallisuusratkaisuja niin ilkivallan kuin murtojenkin ehkäisemiseksi. (OKM 2015, 47-50; Jokinen 2022; Hirvonen 2022.)

5.4.3 Sisälle suojautuminen ja ulospoistuminen

Rakennuksesta poistuminen tai sisälle suojautuminen ovat aina tilannesidonnaisia ja toimintaohjeet muuttuvatkin tilanteen mukaan. Erilaiset hätä- tai vaaratilanteet voivat edellyttää rakennuksesta poistumiseen tai sisälle suojautumiseen. Esimerkiksi tulipalotilanteessa poistutaan kokoontumispaikalle, kun taas esimerkiksi henkilöuhkatilanteissa voi kokoontumispaikkaa olla syytä välttää, jolloin suojaudutaan sisätiloihin. Toimintaohjeet ovat aina tilannekohtaisia ja sopivia menetelmiä onkin hyvä pohtia organisaatiokohtaisesti. Ohjeistuksia laadittaessa tulisi oikeita toimintamalleja pohtia yhdessä poliisin ja pelastuslaitoksen yhteyshenkilöiden kanssa. (Kreus ym. 2015, 66-68.)

Sisälle suojautumisen voi karkeasti jakaa kahteen eri tyyppiin, sisälle suojautuminen onnettomuuden (säteilyvaara, kemikaalivuoro, savua ympäristössä jne.) vuoksi ja sisälle suojautuminen vakavan väkivallan teon tai uhan vuoksi. Onnettomuustilanteessa korkeakouluyhteisön jäsenet siirtyvät rakennuksen sisätiloihin, ovet, ikkunat ja ilmavaihto suljetaan, jonka jälkeen odotetaan lisäohjeita esimerkiksi radion tai pelastuslaitoksen kautta. Vaara- tai onnettomuustilanteista voidaan viestiä myös yleisen vaaramerkin, sekä vaara ohi -merkin avulla. Sisälle suojautuminen vakavan väkivallan teon tai uhan vuoksi eroaa onnettomuustilanteista. Tällöin suojaudutaan sisätiloihin lukitsemalla ovet, puhelimet laitetaan äänettömälle, sammutetaan valot tilasta sekä lasketaan sälekaihtimet ja suodatutaan opetustilaan siten, ettei sinne ole näköyhteyttä esimerkiksi käytäviltä. Tällöin sisälle suojautumisessa tulee ottaa huomioon tilojen rakenne. Onko tilassa vahvat umpiseinät, läpinäkyvää lasia, oven vahvuus, oven lukitus, mahdollisuus siirtää raskaita esineitä oven eteen, poistumisreitit tilasta ja varapoistumisreitit. (Kreus ym. 2015, 66-68.)

Oulun ammattikorkeakoulussa Kontinkankaan kampuksella pyritään järjestämään sekä poistumis- että sisälle suojautumisharjoitus vähintään kerran lukuvuodessa. Toimintaohjeet Kontinkankaan kampuksen sisälle suojautumiseen ja ulospoistumiseen löytyvät jokaisesta kampuksen opetustilasta sekä Oulun ammattikorkeakoulun intran turvallisuuskansiosta, ohje ei pidä sisällä kartta- tai kerroskuva. Ohje sisältää kampuksen turvallisuudesta vastaavan ja turvallisuudesta vastaavan koulutus- ja tki-johtajan numerot, sekä hätänumeron. Kontinkankaalla rakennuksesta poistuminen sujuu ongelmitta uloskäytäviä pitkin. Onnistuneen sisälle suojautumisen kampuksella mahdollistaa lukittavat luokkahuoneet ja opetustilat, pääasiassa lasittomat ovet sekä vahvat umpiseinät. Luokkien ikkunoissa on sälekaihtimet, jolloin myös näkösuoja rakennuksen ulkopuolelta voidaan varmistaa. Luokat ovat pääasiassa sellaisia, joissa ei ole läpikulkemisen mahdollisuutta (esimerkiksi vierekkäiset opetustilat). Näin ollen luokkahuoneista on pääasiassa vain 1-2 poistumistietä käytävään. Kuten palo- ja pelastusturvallisuutta käsittelevässä kappaleessa mainittiin, ei tiloissa myöskään ole varapoistumisteitä (ikkuna tai ovi). (OAMK Heimo 2022b; OAMK Heimo 2022c; Jokinen 2022.)

Linnanmaan kampuksella poistumis- tai sisälle suojautumisharjoitus järjestetään kerran lukuvuodessa. Koronaviruspandemian vuoksi yhtäkään harjoitusta ei ole vielä kampuksella pystytty järjestämään, kampuksen ollessa käytössä vasta vuodesta 2020. Poistumisharjoitus järjestetään ensimmäistä kertaa maaliskuussa 2022. Rakennuksesta poistumisen pitäisi sujua ongelmitta lukuisia uloskäytäviä pitkin. Huomionarvoista kuitenkin on, että Linnanmaan kampuksen kumpaakaan kokoontumispaikkaa ei ole kokoontumispaikalla merkitty. Kokoontumispaikkoina toimivat pelastussuunnitelmassa ilmoitetut parkkipaikat. Sisälle suojautuminen on Linnanmaan kampuksella pääasiassa mahdotonta, luokka- ja opetustilojen seinien ollessa pääasiassa lasia. Valtaosan luokkahuoneista ollessa lasiseinäisiä, on mahdolliselta henkilöuhkatilanteelta sisälle suojautuminen Linnanmaalla mahdotonta. Aiemmin mainitussa onnettomuustilanteissa taas kampuksella voidaan suorittaa sisälle suojautuminen normaalisti, koska se ei vaadi luokkiin lukittautumista tai näkösuojaa mahdolliselta uhkalta. Luokka- ja opetustiloissa on pääasiassa vain 1-2 poistumistietä, jotka johtavat samaan käytävään, luokkahuoneista ei ole läpikulkua toisiin suojatumpiin tiloihin. Samoin kuin Kontinkankaallakin, Linnanmaan kampuksella ei ole varapoistumisteitä (ikkuna tai ovi). (Hirvonen 2022.)

6 Kehitysehdotukset

Tässä kappaleessa laaditaan opinnäytetyölle keskeiset kehitysehdotukset opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden parantamiseksi Oulun ammattikorkeakoulussa. Kehitysehdotukset on laadittu lakien vähimmäisvaatimukset huomioon ottaen, mutta pyrkimyksenä olisi kehittää korkeakouluturvallisuutta lain vaatimuksia paremmalle tasolle. Kehitysehdotuksissa on käytetty muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön suosituksia sekä eri julkaisuja korkeakouluturvallisuuteen liittyen.

Kehitysehdotukset on teemoitettu osiin, raportin selkeyttämiseksi (turvallisuusjohtaminen, riskienhallinta, palo- ja pelastusturvallisuus, tilaturvallisuus). Kehitysehdotukset on laadittu Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön nykytilaan peilaten, nykytila on raportissa kuvailtu tulokset luvussa ja sen alaluvuissa. Kehitysehdotuksista on luotu taulukot teemakohtaisesti, taulukoiden sisältöä avataan tekstissä taulukoiden alapuolella.

TURVALLISUUSJOHTAMINEN		
Havainto/ongelma	Kehitysehdotus	Perustelut
Opiskelijoille ei järjestetä turvallisuuskävelyä osana orientaatiota	Aloittaville opiskelijoille tulisi järjestää turvallisuuskävelyt kampuskohtaisesti	Edistää turvallisuuskulttuuria sekä tietoutta kampusten turvallisuudesta ja oikeista toimintatavoista
Henkilöstö- ja opiskelijaintran turvallisuuskansioiden selkeys	Turvallisuuskansion tarkastuksen lisääminen korkeakoulun turvallisuuden vuosikelloon, erilaisten toimintaohjeiden lisääminen opiskelijaintraan ja henkilöstöintran turvallisuuskansioiden yhdenmukaisuus	Vanhentuneet turvallisuusdokumentit ovat harhaanjohtavia ja turvallisuuskansioiden tulisi olla selkeämmin jäsenneilty.
Varautumissuunnitelmasta on olemassa luonnos, itse suunnitelma toteutusvaiheessa	Varautumissuunnitelman toteutusvaiheen loppuun saattamisen varmistaminen	Ammattikorkeakoululain (2014/932) 66 § velvoittaa laatimaan varautumissuunnitelman

Taulukko 2: Kehitysehdotukset, turvallisuusjohtaminen

Opiskelijoille ei tällä hetkellä Oulun ammattikorkeakoulussa järjestetä turvakävelyitä. Turvakävelyt olisivat suositeltavaa pitää opiskelijoille, opintojen alkaessa, osana orientaatiota. Hyvin suunniteltu turvakävely auttaa korkeakoulu yhteisöä varautumaan haasteellisimpiin hätätilanteisiin. Turvakävelyn ideana on kulkea osallistujien kanssa konkreettisesti ulos rakennuksesta eri poistumisreittejä pitkin, tehden samalla rakennus oppimisympäristöineen opiskelijoille tutuksi. Näin minimoidaan oletusta siitä, että tuntemattomat poistumisreitit muodostuisivat hätätilanteessa uhkaaviksi. Ihmiselle on hätätilanteessa luontaista pyrkiä ulos

rakennuksesta samaa reittiä mitä hän on rakennukseen tullutkin, tai ihmismassaa seuraten, vaikka kyseinen reitti ei tilanteessa olisi paras mahdollinen vaihtoehto. Korkeakoulu yhteisössä turvakävelyn pitämisen voisi järjestää esimerkiksi osaksi tutoroppilaiden ohjelmaa aloitteleville opiskelijoille. Turvakävelyn toteuttaminen ei vaadi kalliita investointeja tai viikkojen työtä, sen ollessa helppo, mutta erittäin merkityksellinen toteuttaa. (Ranta & Martikainen 2017, 13)

Sekä opiskelija- että henkilöstöintra sisältävät omat turvallisuuskansionsa, joissa on tietoa kampusten turvallisuudesta sekä tarpeellisia dokumentteja. Turvallisuuskansioissa on tällä hetkellä vanhentuneita sekä epäolennaisia dokumentteja, eivätkä dokumentit ole yhtenäisiä kampuskohtaisesti. Vanhoja dokumentteja ovat muun muassa Kontinkankaan palotarkastuspöytäkirja (2015) ja opiskelijaintran luokasta poistumisen ohje (2014). Henkilöstöintran osalta turvallisuuskansioiden olisi sivujen selkeyden vuoksi hyvä olla yhtenäisiä kampuskohtaisesti, tällä hetkellä ne eroavat toisistaan muun muassa dokumenttien ja sivuston rakenteen osalta. Kontinkankaalla on huomattavasti laajempi lista turvallisuusohjeista ja dokumenteista, eivätkä ”dokumenttikansiot” ole yhtenäisiä.

Oulun ammattikorkeakoululla on olemassa luonnos varautumissuunnitelmasta, itse suunnitelman laadinta on tällä hetkellä suunnittelu/toteutus vaiheessa. Ammattikorkeakoululain (2014/932) 66 § velvoittaa korkeakouluja laatimaan varautumissuunnitelman. Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön toiminta myös poikkeusoloissa. Varautumissuunnitelma on olennainen osa korkeakoulu yhteisön riskienhallintaa ja varautumista, sen linkittyen samalla myös oppilaitoksen muuhun turvallisuuteen ja turvallisuusdokumentteihin. Koulun turvallisuusorganisaatiossa tulisi varmistaa nykyisen varautumissuunnitelman suunnittelu ja toteutusvaiheen vieminen loppuun asti.

RISKIENHALLINTA		
Havainto/ongelma	Kehitysehdotus	Perustelut
Riskienhallintaprosessi on puutteellinen	Riskienhallinnan kokonaisprosessin kehittäminen (toimintaympäristön määrittäminen, riskien arviointi ja riskien käsittely)	Opiskelijaturvallisuuden kokonaisvaltainen kehittäminen sekä turvallisemmat tilat niin henkilökunnan kuin opiskelijoidenkin osalta. Tukee ja täydentää turvallisuusdokumentteja.

Oulun ammattikorkeakoululla ei ole riskienhallintasuunnitelmaa	Riskienhallintasuunnitelman laatiminen ja sen jalkauttaminen osaksi organisaation toimintaa	Tukee ja täydentää turvallisuustyötä sekä kokonaisvaltaista riskienhallintaa.
--	---	---

Taulukko 3: Kehitysehdotukset, riskienhallinta

Oulun ammattikorkeakoulun riskienhallintaprosessia tulisi tehostaa opiskelijaturvallisuuden näkökulmasta, muihin riskienhallinnan kokonaisuuksiin ei tässä työssä oteta kantaa. Toimiva riskienhallinta linkittyy organisaatiossa lähes jokaiseen toimintoon, eikä opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta voida kehittää ilman että oppimisympäristöstä tunnistetaan mahdolliset uhkat ja riskit. Lisäksi riskienhallinta aina, riskien tunnistamisesta, arvioinnista ja käsittelystä lähtien toimii perustana lähes jokaisella korkeakoulun turvallisuusdokumentille ja uhkien ennaltaehkäisylle. Esimerkiksi Kontinkankaan ja Linnanmaan kampusten pelastussuunnitelmien osalta puutteellinen riskien tunnistaminen ja kohdekohtaisuus vievät dokumenteilta niiden käyttöarvon sekä tarkoituksen. Sama pätee myös toteutusvaiheessa olevaan Oulun ammattikorkeakoulun varautumissuunnitelmaan. Nykyinen riskienarviointi toteutetaan henkilökunnalle suoritettavan Vaarat-kyselyn avulla, sen ollessa suppea ja pieni osa kokonaisturvallisuutta sekä kokonaisvaltaista riskienarviointia.

Riskienhallintaprosessi alkaa toimintaympäristön määrittämisestä, edeten riskien arviointiin, riskien käsittelyyn ja lopulta prosessin seurantaan ja katselmointiin. Riskien arviointivaihe sisältää riskien tunnistamisen, riskianalyysin ja riskien merkityksen. Riskianalyysi on prosessi, jossa kartoitetaan riskin luonne ja riskin riskitaso. Riskin merkitystä arvioitaessa taas määritellään, onko riski siedettävä/hyväksyttävissä. Lopuksi riskin käsittelyvaiheessa pyritään muokkaamaan riski organisaation haluamaan muotoon, esimerkiksi riski voidaan ottaa, jakaa, torjua, lieventää, poistaa tai estää. Riskien tunnistamiseen korkeakouluympäristössä toimivia ja monipuolisia menetelmiä ovat muun muassa potentiaalisten ongelmien analyysi (POA), mitä jos -tekniikka ja esimerkiksi vuosittain lukuvuoden alussa turvallisuuskävelyn muodossa suoritettava riskienarviointi. Lisäksi muun muassa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 § soveltaminen korkeakouluun siten, että kampuksilla tehtäisiin oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta kolmen vuoden välein. Kolmen vuoden sykli on turvallisuuden kannalta turhan harva väli, suositeltavaa olisi esimerkiksi vuosittainen toimenpide, myös riskien arvioinnin osalta. (Ranta & Martikainen 2017, 18; SFS-ISO 31000:2018, 16-18.)

Riskienhallintaprosessin kehittämistyön ohessa olisi suositeltavaa laatia koko organisaation kattava riskienhallintasuunnitelma. Suunnitelma olisi dokumentti, jossa kuvattaisiin organisaation riskienhallintaprosessi, riskienhallintapolitiikka ja toimintaperiaatteet, konkreettiset riskienhallintatoimenpiteet sekä toimenpiteiden aikataulut ja vastuuhenkilöt. Tämä auttaa organisaatiota kehittämään riskienhallintaa organisaation tavoitteiden ja kulttuurin kanssa,

edistämään riskien järjestelmällistä seuranta ja viestimään riskienhallinnan hyödyistä ja arvosta koko organisaatiolle sidosryhmineen. (SFS-ISO 31000:2018, 10.)

PALO- JA PELASTUSTURVALLISUUS		
Havainto/ongelma	Kehitysehdotus	Perustelut
Pelastussuunnitelmat ovat puutteellisia.	Pelastussuunnitelmien uudelleen laatiminen tai päivittäminen. Pelastussuunnitelman tarkistuslista (liite 1) osoittaa korjattavat kohdat. Lisäksi erinäiset tekstissä avatut kehitysehdotukset.	Pelastuslain (2011/379) 14 ja 15 § lakisääteisyys saavuttaminen. Korkeakoulun panostaessa pelastussuunnitelmaan antaa se hyvän pohjan järjestelmälliselle riskikartoitukselle ja riskeihin varautumiselle, sen ollessa erinomainen apu turvallisuuden ylläpitämisessä.
Linnanmaan kampuksen kuulustilojen vähäisyys ja rajoitettu käyttö	Linnanmaan kampuksen 5 alueelle tulisi sijoittaa kuulutus piste. Tällä hetkellä 7 alueella on kaksi kuulutus pistettä (korkeakoulun hallinnon tilat ja erillinen kuulutus piste), tulisi varmistaa kuulutuksista vastaavat tahot olisivat perillä vastuistaan ja omaisivat esteettömän pääsyn kuulutus pisteille.	Kampuksella tulisi voida suorittaa hätä- ja poikkeustilanteissa kuulutuksia riippumatta siitä, onko jokin tietty henkilökunnan jäsen paikalla. Henkilökuntaan kuuluvalla tulisi olla kuulutus pisteiden käyttöoikeus kulunvalvonnan puolesta

Taulukko 4: Kehitysehdotukset, palo- ja pelastusturvallisuus

Pelastussuunnitelmien ollessa erillisiä ja laajoja kokonaisuuksia osana opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta, niiden kaikkia kehitysehdotuksia ei tekstissä avata yksityiskohtaisesti. Pelastussuunnitelmien sisällön puutteet on kirjattu liitteenä olevaan pelastussuunnitelmien tarkistuslistaan (liite 1). Pelastussuunnitelman tarkoitusta ja sisältöä ohjaa pelastuslaki (2011/379). Oulun ammattikorkeakoululle kehitysehdotukset suunnitelmien osalta on korjata niiden puutteet pelastussuunnitelmien tarkistuslistan osoittamalla tavalla, sekä seuraavassa kappaleessa avatut erinäiset ehdotukset. Päivitetty suunnitelma on tärkeä kokonaisuus korkeakoulun kokonaisturvallisuutta, varautumista ja riskienhallintaa. Pelastussuunnitelman ja riskienhallinnan linkittyessä vahvasti toisiinsa, on myös näiden teemojen kehitysehdotuksilla yhteneväisyyksiä. Liitteenä oleva tarkistuslista tiivistää karkeasti sen, mitä

pelastussuunnitelmassa tulisi olla, sen palvellessa korkeakoulun turvallisuutta. Myös pelastussuunnitelmissa nousi esille puutteellinen riskien arviointi, jota on käsitelty tässä raportissa myös riskienhallintaprosessin yhteydessä.

Tarkistuslistan läpikäymisen lisäksi nousi suunnitelmien osalta esiin myös muita kehitysehdotuksia. Oulun ammattikorkeakoulun tulisi harkita pelastussuunnitelmien siirtämistä pois pelsu.fi palvelusta, esimerkiksi korkeakoulun intranettiin. Tällöin suunnitelmat olisivat aina helposti päivitettävissä korkeakoulun tarpeisiin, luettavuuden ja saatavuuden pysyessä ennallaan. Kontinkankaan kampuksen pelastussuunnitelmien osalta tulisi pohtia luopumista kolmesta rakennuskohtaisesta suunnitelmasta ja laatia yksi pelastussuunnitelma koko Kontinkankaan kampusalueelle. Tällä hetkellä kolmesta Oulun ammattikorkeakoulun käytössä olevasta rakennuksesta (Honka, Paasi ja Louhi), on kaikista omat suunnitelmansa, suunnitelmien kuitenkin ollessa lähes identtiset. Tämä heikentää suunnitelmien luettavuutta, tavoitettavuutta sekä ylläpitämistä. Tämän lisäksi Kontinkankaan pelastussuunnitelmat on laatinut Oulun seudun ammattiopisto (OSAO), jolloin suunnitelmat on laadittu hyvin pitkälti heidän näkökulmastaan. Ainoat viitteet Oulun ammattikorkeakoulun toimintaan kohderakennuksissa löytyvät suunnitelmien yhteystiedoista ja turvallisuusorganisaation kuvauksesta. Oulun ammattikorkeakoululla tulisi harkita oman pelastussuunnitelman laatimista koko Kontinkankaan kampusta koskien.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut oppilaitoksille suosituksia myös kuulusjärjestelmien suhteen, jolloin kuuluspisteiden tulisi sijaita lukittavassa tilassa ja niitä pitäisi olla muuallakin kuin kansliassa, opettajainhuoneessa tai vahtimestarin tilassa. Linnanmaan kampuksella nykyisten kuuluspisteiden (hallinnon tilat ja 7-alue) lisäksi tulisi myös 5-alueelle sijoittaa yksi kuuluspiste. Tulisi myös varmistaa, että sekä 5 ja 7-alueen kuuluspisteet olisivat henkilökunnan tiedossa ja käytettävissä. (OKM 2015, 15, 48.)

TILATURVALLISUUS		
Havainto/ongelma	Kehitysehdotus	Perustelut
Kampusten opetustiloissa ei ole kampuskarttaa tai muuta visuaalista opastetta ulospoistumiseen	Opetustiloissa oleviin toimintaohjeisiin (ulospoistuminen ja sisälle suojautuminen) tulisi lisätä karttakuvan muodossa opaste ulospoistumiseen lähimmälle kokoontumispaikalle	Opetus- ja kulttuuriministeriön suositus varustaa kaikki opetustilat jälkiheijastavalla poistumiskartalla (OKM 2015, 44-47). Edesauttaa poistumisturvallisuutta hätätilanteessa.

Linnanmaan kampuksella suurin osa opetus- ja oleskelutiloista on lasiseinäisiä.	Lasiseinien kohdalle on mietittävä ratkaisu, joka tarjoaa näkösuojan käytäviltä opetustiloihin. Peräkkäisten luokkahuoneiden väliin seiniin voidaan rakentaa ovi, jonka avulla voidaan mahdollisen vaaran uhatessa perääntyä kauemmaksi. (Kreus ym. 2010, 54).	Sisälle suojautuminen väkivallanuhan alla on tällä hetkellä kampuksella mahdotonta. OKM (2015, 17) suositukset rakenteellisesta turvallisuudesta tulisi huomioida oppilaitoksissa.
Kampuksilla ei ole hätäpoistumisteitä (varatiet)	Opetustiloissa olisi mahdollistettava toisen varatien käyttö, ensimmäisessä kerroksessa avattava pakenemisikkuna ja ylemmistä kerroksista avattava ikkuna pelastamista varten	Oppilaitostyöryhmän suositukset (Kreus ym. 2010, 54; OKM 2015, 30-55.)
Kontinkankaan kampuksen sisäilmaongelmat	Tilojen käyttöturvallisuuden varmistaminen ja sisäilmaryhmän tehokkaan toiminnan varmistaminen	Valtioneuvoston asetus ilmanlaadusta (711/2001)
Kampuksilla ei ole kiinteistö-tietolaatikkoa	Kampusten tuulikaappiin tai pääoven läheisyyteen sijoitettaisiin kiinteistötietojen laatikko	Edesauttaa poliisi- tai pelastustehtäviä kiinteistössä. OKM (2015, 17-18) suositus
Linnanmaan kampuksen kokoontumispaikkoja ei ole merkitty	Molemmille kokoontumispaikoille tulisi hankkia selkeät kokoontumispaikan osoittavat merkinnät	Edesauttaa kokoontumispaikan löytämistä hätä- tai poikkeustilanteissa

Taulukko 5: Kehitysehdotukset, tilaturvallisuus

Sekä Linnanmaan että Kontinkankaan kampuksilla ovat luokkahuoneet ja muut opetustilat varustettu toimintaohjeilla hätätilanteita varten. Ohjeet sisältävät toiminnan ulospoistumiseen ja sisälle suojautumiseen. Toimintaohjeiden lisäksi kaikki opetustilat olisi suositeltavaa varustaa myös esimerkiksi tilan oveen kiinnitettävällä jälkiheijastavalla poistumiskartalla. Kartta voi hätä- ja poikkeustilanteissa edesauttaa sujuvaa poistumista rakennuksesta sekä kokoontumispaikan löytämistä. (OKM 2015, 44-45.)

Linnanmaan kampuksen vasta remontoituista opetustiloista valtaosa on lasiseinäisiä. Vaikka avoimet tilat rohkaisevatkin vuorovaikutukseen ja tukevat ominaisuuksillaan korkeakouluopiskelijoiden opintoja, tulisi tilaratkaisuissa ottaa huomioon myös opiskeluturvallisuus. Akuteissa uhka, väkivalta- ja hätätilanteissa tilojen avoimuus heikentää huomattavasti

opiskelijoiden turvallisuutta. Lasiseinät antavat toisaalta pakenevalle henkilölle mahdollisuuden havaita lähestyvän uhkan, mutta tarjoaa samalla väkivallan tekijälle avoimen näkymän tiloihin. Sisälle suojautumisen edellytyksenä väkivaltatilanteissa ovat vahvat umpiseinät, lukittavissa oleva vahva ovi sekä peitettävissä olevat ikkunat. Linnanmaan kampuksen lasiseinien ja avoimien tilojen kohdalla tulisi pohtia tarkemmin tilaturvallisuutta ja etsiä turvallisempia tilaratkaisuja riskiperusteisesti. Kampuksella tulisi olla mahdollisuus sisälle suojautumiseen myös väkivallan uhan toteutuessa, tällä hetkellä se ei Linnanmaan kampuksella ole turvallisesti järjestettävissä. (Kreus ym. 2010, 68).

Mikäli edellä mainitut edellytykset sisälle suojautumiseen ei täyty, tiloissa olisi hyvä olla vähintään mahdollisuus näkösuojaan, esimerkiksi suojaamalla ikkunat sälekaihtimin tai verhoihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö suosittelee myös että, avotilojen yhteyteen olisi hyvä järjestää suojapaikoiksi soveltuvia lukittavia tiloja. Näkösuojan takaamiseksi osan tilojen seinistä tulisi olla sellaisia, että niiden taakse voidaan piiloutua ja suojautua. Kaikkien suojapaikkojen sijainti tulisi saattaa myös henkilökunnan tietoon. Lisäksi peräkkäisten luokkahuoneiden välisiin seiniin voidaan rakentaa ovi, jonka avulla voidaan mahdollisen vaaran uhatessa perääntyä kauemmaksi. Ovi voisi toimia omalta osaltaan myös varatienä. (OKM 2015, 17, 38.)

Sekä Linnanmaan että Kontinkankaan kampusten rakennuksissa ei opetus- tai luokkatiloissa ollut varateitä, lukuun ottamatta yhtä opetustilaa Kontinkankaan kampuksella. Varatiellä tarkoitetaan uloskäytävää vaikeakulkuisempaa reittiä, jota pitkin on mahdollisuus poistua turvallisesti hätätilanteessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimien suositusten mukaan opetustiloissa tulisi käytävään johtavan oven lisäksi poistumiselle olla varatie, sekä mahdollinen tilojen välinen reittiovi pakenemista varten. Varatienä toimisi avattava pakenemisikkuna, joka on varustettu kiintokahvalla. Esimerkiksi ensimmäisenä kerroksen ikkunat varustettaisiin varatiemerkinnällä ja kiintokahvalla, niiden ollessa varateitä. Ylemmissä kerroksissa ikkunat olisivat pelastamista varten, jollei niitä ole varustettu kiinteillä tikkailla. Mikäli varatien pudottautumiskorkeus on yli 3,5 metriä, tulisi varatie varustaa kiinteillä tikkailla, kiipeilyn estämiseksi ne voivat olla ylhäältä laukaistavat. Lisäksi ikkunan vapaan aukon korkeus tulisi olla vähintään 600 mm ja leveys 500 mm siten, että korkeuden ja leveyden summa on vähintään 1500 mm. Varatienä toimivan ikkuna tulee mahdollisuuksien mukaan olla kauimmaisina ikkuna luokkatilan ovesta. (Ympäristöministeriö 2017, 36; OKM 2015, 30, 55.)

Kontinkankaan kampuksella jo pitkään vaivanneet sisäilmaongelmat haastavat omalta osaltaan opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta. Oulun ammattikorkeakoulussa tulisi tehdä sisäilman osalta tarvittavat mittaukset ja varmistaa sisäilmanlaadun sekä ilmanvaihdon lakisääteisyys ja tilojen turvallinen käyttäminen. Mittaukset olisi hyvä suorittaa vuosittain, samalla varmistaa tilojen kunnan käyttöturvallisuus. Osa tiloista on Kontinkankaan kampuksella jo poistettu käytöstä sisäilmanlaadun vuoksi. Kampuksella toimiva sisäilmaryhmä on toiminut tehokkaasti sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi. Vaikka ilmanlaatu olisikin

lakisääteisellä tasolla (valtioneuvoston asetus ilmanlaadusta 711/2001), tulisi pohtia mahdollisten väistötilojen käyttöönottamista kampuksen osalta, sekä etsiä uusia tiloja koko Kontinkankaan kampukselle. Ennen koronavirusta (2019) sisäilmaongelmista tuli kampuksella 52 kapaleutta vuodessa, määrä on suuri ja merkittävä riski opiskelijan terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Sisäilmaongelmista ilmoittamiselle olisi hyvä laatia oma ilmoitusväylänsä, kuten läheltä piti -ilmoitukset tai lisätä läheltä piti -ilmoituksiin oma vaihtoehto ”sisäilmaongelmat”.

Kampusrakennusten tuulikaappeihin tai muualle pääoven läheisyyteen olisi hyvä asentaa kiinteistötietojen laatikko opetus- ja kulttuuriministeriön suositusten mukaisesti, pelastushenkilöstön ja poliisin käyttöön. Laatikossa tulisi olla oleelliset tiedot kiinteistöstä ja useita kopioita kiinteistön pohjakuvista. Laatikko tulee merkitä poliisin ja pelastushenkilöstön tuntemalla merkillä. Tarvittaessa laatikko murretaan auki tai avataan mahdollisesti käytössä olevalla avainsäilyjärjestelmän avaimella. (OKM 2015, 17-18.)

Linnanmaan kampuksen kokoontumispaikkoja ei ole merkitty kokoontumispaikoilla. Suositusten ja hyvien käytänteiden mukaisesti kehitysehdotuksena on merkintä kokoontumispaikat selkein, kokoontumispaikan osoittavilla kylteillä. Toteutus voisi olla esimerkiksi 1-2 kaksipuoleista kylttiä kokoontumispaikoilla (parkkipaikat) sijaitseviin valotolppiin.

7 Johtopäätökset ja yhteenveto

Tätä opinnäytetyötä laatiessa saatiin selkeä ja kattava kuva Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisestä oppimisympäristöstä sekä sen turvallisuudesta. Kohdeorganisaation opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuuden voidaan todeta olevan hyvällä mallilla, aina organisaation johdon tahtotilasta saakka. Tästä huolimatta aina löytyy parannettavaa ja kehityskohtia.

Koulun johdon tahtotila turvallisuuden kehittämiseen on Oulun ammattikorkeakoululla hyvä. Mahdolliset puutteet ja kehityskohdat otetaan vastaan turvallisuusorganisaation sisällä hyvin, mikä viestiikin hyvästä turvallisuuskulttuurista. Turvallisuusasioihin tulisi kuitenkin kokonaisuudessaan perehtyä syvemmin, oli kyseessä sitten koulun sisäinen turvallisuusorganisaatio tai ulkopuolisen suorittama auditointi. Jatkotutkimuksena Oulun ammattikorkeakoululla olisi nyt hyvä tilaisuus perehtyä tässä työssä laadittuihin kehitysehdotuksiin sekä selvittää mahdolliset resurssit sekä tahtotila niiden toteuttamiseen. Valtaosan kehitysehdotuksista ollessa vain suosituksen tasolla, kynnys toimenpiteiden toteuttamiseen nousee esiin turvallisuuskulttuurista. Lakisääteisyysviittaaminen kehitysehdotuksissa on hyvin tulkinnanvaraista ja toteutus pohjautuu hyvin pitkälti hyviin käytänteisiin ja johdon tahtotilaan kehittää oppimisympäristön turvallisuutta.

Turvallisuusjohtamisen teeman alla nousi esiin pieniä yksityiskohtia Oulun ammattikorkeakoulun kokonais- ja opiskelijaturvallisuuden kehittämiseksi. Tärkeimmät kehityskohdat nousivat mielestäni esiin riskienhallinnan, palo- ja pelastusturvallisuuden sekä tilaturvallisuuden teemoissa. Riskienhallintaprosessin kehittäminen linkittyy osittain jokaiseen teemaan ja onkin tärkeä osa kokonaisturvallisuutta. Riskienhallintaprosessin ollessa laaja ja moniosainen kokonaisuus koko organisaation turvallisuuden kannalta, siihen olisikin hyvä keskittää enemmän aikaa ja resursseja. Palo- ja pelastusturvallisuuden osalta pelastussuunnitelmiin liittyvät kehitysehdotukset eivät vie korkeakoululta suuria määriä resursseja, työn merkityksen kuitenkin ollessa todella tärkeä. Sama pätee osittain myös tilaturvallisuuteen, kehitysehdotuksineen. Tilaturvallisuuden osalta enemmän resursseja ja suunnittelua vaaditaan Linnanmaan kampuksen lasiseinien turvallisuuden osalta, sekä mahdolliset varatiejärjestelyt molemmilla kampuksilla.

Loppuun yhteenvedon työn luotettavuudesta ja eettisyydestä. Tämä työ on laadittu työelämä- lähtöisenä kehittämistyönä, jolloin työn tulisi eettisyyden kannalta olla korkean moraalin mukaista sekä rehellisesti ja huolellisesti laadittua. Tämä työ on laadittu eettisesti sekä hyvien käytänteiden mukaisesti, pyrkimyksenä käytännön hyödyttämiseen kohdeorganisaatiossa. Epärehellisyyden välttäminen tutkimus- ja kehittämistyössä koskee pääasiassa toisten tekstien plagiointia, omien tutkimusten plagiointia, tulosten kritiikitön ylistämistä sekä harhaanjohtavaa ja puutteellista raportointia.

Työn luotettavuudesta taas kertoo käytettyjen menetelmien ja lähdemateriaalin validiteetti eli ”pätevyys” sekä tutkimustulosten reliabiliteetti eli ”luotettavuus”. Validiteettia pohdittaessa tuleekin miettiä, onko tietty mittari tai menetelmä hyvä juuri halutun ilmiön mittaamisen tai tutkimiseen. Validiteetin puuttuminen tekee työstä täysin arvottoman ja silloin tutkitaankin todellisuudessa muuta asiaa kuin kuvitellaan tai alun perin oli tarkoitus. Tutkimustulosten reliabiliteettia pohdittaessa tulee miettiä, johtuuko tutkimustulos vain sattumasta vai voi voidaanko samat tulokset riippumattomasti toistamaan. Reliabiliteetin ollessa hyvä tulokset eivät ole sattuman aiheuttamia, ja mikäli tutkimus uusittaisiin samoissa olosuhteissa, pitäisi myös tulosten olla samat. Tässä työssä käytettyjen menetelmien voidaan sanoa olevan valideja sekä reliaabeleja tutkimukselleni, niiden sopiessa erinomaisesti työn tarkoitukseen ja käytetyn lähdemateriaalin ollessa luotettavaa. Tärkeimpinä lähteinä työn kannalta toimivatkin eri ministeriöiden alaisuudessa toimineiden työryhmien raportit ja erinäiset Suomen lait. Havainnoinnin ja haastattelun avulla kohdeorganisaatiosta saatiin kaikki olennainen tieto työn laatimiseen, molempien menetelmien tukiessa vahvasti toisiaan. Mikäli tutkimus uusittaisiin samoissa olosuhteissa, olisivat myös saatavat tulokset samat. (Hiltunen 2009, 3-6, 10-12.)

8 Työn arviointi

Opinnäytetyöni on tarkoitus vastata tutkimuskysymykseen ”Mitä kehitettävää Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuudessa on?”. Vastaus tutkimuskysymykseen saatiinkin työssä kerätyn aineiston perusteella. Ensisijainen tavoite työssä oli kartoittaa Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön nykytila, johon saatiinkin laadittua selvitys tässä työssä. Nykytilan pohjalta laadittiin kehitysehdotukset, jotka perustuivat useisiin eri lähteisiin ja muovautuivat myös tutkijan tärkeiksi kokemista kokonaisuuksista.

Tämän opinnäytetyön tekemisen mielekkyyttä lisäsi Oulun ammattikorkeakoulun turvallisuusorganisaation sisäinen motivaatio kehittää mahdollisia puutteita opiskelijaturvallisuuteen liittyen. Koen saavuttaneeni työssä sekä minun, että kohdeorganisaation tavoitteet. Lopputuloksena kuvailtu nykytila huomioi mielestäni oleellisimmat asiat korkeakoulu ympäristöstä ja opiskelijoiden fyysisen oppimisympäristön turvallisuudesta. Laaditut kehitysehdotukset ovat kaikki toteuttamiskelpoisia ja niiden laadinnassa on perehdytty laajasti eri suosituksiin oppilaitosturvallisuudesta. Osa kehitysehdotuksista on yksinkertaisia ja helposti toteutettavissa, osan taas viedessä enemmän aikaa ja resursseja muutoksen saamiseen kohdeorganisaatiossa.

Tämä työ luovutetaan tällaisenaan Oulun ammattikorkeakoululle heidän käyttöönsä. Mahdolliset kehitystoimenpiteet tämän työn pohjalta jäävät kohdeorganisaation itsensä toteutettavaksi. Lopuksi haluan kiittää Oulun ammattikorkeakoulua työn aiheesta sekä yhteistyöstä koko opinnäytetyöprosessin aikana.

Lähteet

Sähköiset

Ammattikorkeakoululaki 2014/932. Viitattu 10.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932#L6P31>

Elinkeinoelämän keskusliitto 2022. Yritysturvallisuus. Viitattu 12.2.2022. <https://ek.fi/hyoty-tietoa-yrityksille/yritysturvallisuus/>

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2021. Johdanto: Analyysi ja tulkinta Viitattu 10.1.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Viitattu 10.2.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

HIKLU Alkusammutuskalusto-ohje 2020. HIKLU rakenteellinen paloturvallisuus. Viitattu 3.2.2022. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Kymp/Pela/Alkusammutuskalusto_ohje.pdf

Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 10.1.2022. http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf

Juvonen, M. 2014. Yrityksen riskienhallinta. E-kirja. Helsinki: FINVA.

JYU 2020. Kirjallisuuskatsaus. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 12.1.2022. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/kirjasto/kirjastotuutori/aihehaku-tutkimusprosessissa/aihe-avainkasitteiksi/kirjallisuuskatsaus>

Kreus, J., Pelkonen, N., Ranta, T., Turunen, T., Viitanen, J. & Vuoripuro, J. 2010. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien hallinta. Viitattu 10.2.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114724/Laurea%20julkaisut%20C14.pdf?sequence=1>

Kriisisuunnitelma 2021. Kriisisuunnitelma Sisältää kriisitoiminta- ja viestintäsuunnitelman Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.2.2022. <https://heimo.oamk.fi/nain-toimimme/turvallisuusohjeet/>

Martikainen, S. & Ranta, T. 2020. Varautuva, ennakoiva oppilaitos ja korkeakoulu: Jatkuvuuden turvaaminen arjen normaalioloista poikkeusoloihin. Vantaa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.1.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-577-1>

Moilanen, T., Ojasalo, K. & Ritakoski, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. E-kirja. Helsinki: SanomaPro.

OAMK Heimo 2022a. Turvallisuus. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.2.2022. <https://heimo.oamk.fi/nain-toimimme/turvallisuusohjeet/>

OAMK Heimo 2022b. Kontinkankaan kampuksen turvallisuus. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.2.2022. <https://heimo.oamk.fi/nain-toimimme/turvallisuusohjeet/kontinkangas/>

OAMK Heimo 2022c. Linnanmaan kampuksen turvallisuus. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.2.2022. <https://heimo.oamk.fi/nain-toimimme/turvallisuusohjeet/linnanmaa/>

OAMK 2021a. Ura Oamkissa. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.1.2022. <https://www.oamk.fi/fi/oamk/ura-oamkissa>

OAMK 2021b. Näin toimimme. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.1.2022. <https://www.oamk.fi/fi/oamk/nain-toimimme>

OKM 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Oppilaitosrakennusten turvallisuus. Viitattu 11.1.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75199/tr02.pdf?sequence=1>

OKM 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Oppimisyhteisöjen turvallisuuskulttuuria edistävä toimenpideohjelma. Viitattu 16.1.2022. https://okm.fi/documents/1410845/4240776/Turvallisuuskulttuurin+edist%C3%A4minen_toimenpideohjelma_12.10.2018.pdf/1b93efa7-e181-4405-a18e-fb7f3de7889d/Turvallisuuskulttuurin+edist%C3%A4minen_toimenpideohjelma_12.10.2018.pdf?t=1539342536000

Pelastuslaki 29.4.2011/379. Viitattu 20.1.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L3P12>

Pelastussuunnitelma Linnanmaa 2022. Suomen yliopistokiinteistöt Oy. Viitattu 21.1.2022. <https://syk.pelsu.fi/oamk-linnanmaa/>

Pelastussuunnitelma Kontinkangas-Louhi 2022. Oulun seudun ammattiopisto. Viitattu 21.1.2022. <https://osao.pelsu.fi/kontinkangas-louhi/>

Ranta, T. & Martikainen, S. 2017. Sisälle suojautuminen oppilaitoksissa. Vantaa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.2.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-451-4>

Rikander, H. 2020. Näkökulmia oppilaitosturvallisuuteen - osa 1: Turvallinen oppimisympäristö. Viitattu 16.1.2022. <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/nakokulmia-oppilaitosturvallisuuteen-osa-1/>

Ruuhilehto, K. & Vilppola, K. 2000. Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuuden edistäminen yrityksessä. Tukes-julkaisu 1/2000. Viitattu 16.1.2022. <https://docplayer.fi/2179026-Turvallisuuskulttuuri-ja-turvallisuuden-edistaminen-yrityksessa-kaarin-ruuhilehto-katja-vilppola-vtt-auto-maatio-riskienhallinta.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.1.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_2.html

Sanastokeskus 2021. Kokonaisturvallisuudensanasto. Sanastokeskus TSK. Helsinki. Viitattu 12.1.2022. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf

Sisäasiainministeriön asetus rakennusten poistumisreittien merkitsemisestä ja valaisemisesta 805/2005. Viitattu 2.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050805#Pidm45237817303456>

SPEK 2020. Alkusammuttimet. Perusteita alkusammutuskaluston valintaan ja sijoitukseen erilaisissa kohteissa - säädöksiä ja tulkintoja. Viitattu 3.2.2022. https://isuu.com/spek_ry/docs/spek_opastaa_5_alkusammuttimet?fr=sYmQwMj10NzY4NDc

SFS-ISO 31000:2018. Riskienhallinta. Ohjeet. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

Terveysturvallisuuslaki 30.12.2010/1326. Viitattu 28.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L2P17>

Työsuojelu 2021. Elmeri+ - menetelmä. Viitattu 6.2.2022. <https://www.tyosuojelu.fi/tyosuojelu-tyopaikalla/tyoolosuhdemittarit/elmeri-menetelma>

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738. Viitattu 28.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L2P10>

Valtioneuvoston asetus ilmanlaadusta 711/2011. Viitattu 17.2.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20010711>

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtanen, A. 2016. Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehittäminen. Viitattu 18.1.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016110515758>

Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta 848/2017. Viitattu 25.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170848#Pidm45237815982160>

Ympäristöministeriö 2017. Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta. Perustelumuistio. Viitattu 16.2.2022. https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Asetus-rakennusten-paloturvallisuudesta-perustelumuistio-20112017-68F439B3_9D6E_44C4_8618_34FE9387FCE8-132701.pdf/89f9aa72-522c-c62b-5433-6f886e934f41/Asetus-rakennusten-paloturvallisuudesta-perustelumuistio-20112017-68F439B3_9D6E_44C4_8618_34FE9387FCE8-132701.pdf?t=1603260640763

Julkaisemattomat

Aatsinki, A. 2022. Pelastussuunnitelman sisältö. Teams-haastattelu 11.2.2022. Laurea-ammattikorkeakoulu. Espoo.

Hirvonen, A. 2022. Turvallisuuspäällikön haastattelu 10.1-15.2.2022. Oulun ammattikorkeakoulu. Oulu.

Jokinen, J. 2022. Kontinkankaan kampuksen turvallisuusvastaavan haastattelu. 18.1.2022. Oulun ammattikorkeakoulu. Oulu.

Kuviot

Kuvio 1: Safety ja Security	9
Kuvio 2: Riskimatriisi (Martikainen & Ranta 2020)	13
Kuvio 3: Yritysturvallisuusmalli (Elinkeinoelämän keskusliitto 2022)	22
Kuvio 4: Turvallisuusorganisaatio (OAMK Heimo 2022a).....	23
Kuvio 5: Riskienhallintaprosessi (mukaillen Ranta & Martikainen 2017, 18.)	26
Kuvio 6: Matka lähimmälle käsisammuttimelle (HIKLU Alkusammutuskalusto-ohje 2020)	30

Taulukot

Taulukko 1: Pelastussuunnitelman lakisääteisyys	27
Taulukko 2: Kehitysehdotukset, turvallisuusjohtaminen.....	35
Taulukko 3: Kehitysehdotukset, riskienhallinta	37
Taulukko 4: Kehitysehdotukset, palo- ja pelastusturvallisuus	38
Taulukko 5: Kehitysehdotukset, tilaturvallisuus	40

Liitteet

Liite 1: Pelastussuunnitelmien tarkistuslista	50
---	----

Liite 1: Pelastussuunnitelmien tarkistuslista

TURVALLISUUSJOHTAMINEN	Kyllä	Osittain	Ei	Huomautukset
Korkeakoulun osoitetiedot, kiinteistönhuollon tiedot, isännöitsijä, vakuutusyhtiö, turvallisuushenkilöstö ja koulun johto yhteystietoineen sekä vastuineen		X		Tulisi laatia selkeämpi selostus sarakkeessa luetelluista tiedoista. Turvallisuushenkilöstöstä käytettävät termit vaihtelevat suunnitelmissa, tämän myötä myös henkilöstön vastuualueista ei suunnitelmien perusteella saa selvyyttä.
Pelastuslaitoksen yhteystiedot: Päivystävä palotarkastaja yhteystietoineen, hätätilanteessa aina 112			X	Päivystävän palotarkastajan yhteystiedot olisi hyvä olla pelastussuunnitelmassa. Painotettava kuitenkin, että aina hätätilanteissa soitettava 112.
Turvallisuuskoulutusten opetussuunnitelmat ja osallistuneiden tilastointijärjestelyt		X		Turvallisuuskoulutusten osalta suunnitelmat ja osallistujien tilastointi olisi hyvä olla myös pelastussuunnitelmassa. Kontinkankaan pelastussuunnitelmien liitteissä tämä toteutuu, tosin vanhentuneilla tiedoilla.
Tilojen kuvaus: lyhyet kuvaukset rakennuksista pinta-alueen ja kerroslukuineen. Tarkemmin rakennukset ja tilat kuvataan kartat-osiossa.			X	Linnanmaan liitteenä olevat pohjapiirrokset voisivat olla selkeämmät. Pohjapiirrokset eivät ole zoomattavissa, muutoin luettavuus kärsii huomattavasti.

Tiloissa oleskelevien henkilöiden määrä: jos tiloissa on toimintaa muulloinkin kuin päiväsaikaan, on hyvä kuvata arvioitu henkilölukumäärä vuorokauden eri aikoina.	X			
Kokoontumistilojen suurimmat sallitut henkilömäärät: ruokailutilojen, auditorioiden ja vastaavien paikkaluvut.			X	Puuttuu pelastussuunnitelmista.
Jos kiinteistöissä on erityisen riskialtista toimintaa (esimerkiksi suuririskisiä laboratorioita) ne mainitaan erikseen suunnitelmassa.			X	Kontinkankaalla olevista laboratorioita ei ole mainittu pelastussuunnitelmassa. Linnanmaalla on erikseen rakennuslaboratoriolle oma suunnitelmansa.
Pelastussuunnitelman viimeisin päivitysajankohta ja maininta tarkistusvälistä.		X		Sisältävät vain maininnan tarkastusväleistä, ei viimeistä päivitysajankohtaa ja päivityksen tekijää.
Suunnitelman ylläpidosta vastaavan henkilön nimi ja yhteystiedot		X		Linnanmaankampuksen pelastussuunnitelmassa ok, Kontinkankaalla ei ole mainintaa vastuuhenkilöstä.
Yleiset alueen opaskartat (sijoitetaan ulkoalueen sisääntuloreiteille):	X			Pelastussuunnitelmien liitteissä on lähialueen kartta kokoontumispaikkoineen.
Yleiset rakennusten opaskartat (kerroskuvat):		X		Linnanmaan kampuksen kerroskuvat voisivat olla selkeämmät ja helpommin luettavat. Kontinkankaan kampuksen osalta kerroskuvat löytyvät liitetiedostosta

				vain kahden rakennuksen osalta (Louhi ja Paasi), Honka rakennuksesta ei ole kerroskuvia.
--	--	--	--	--

ONNETTOMUUS-RISKIENHALLINTA	Kyllä	Osittain	Ei	Huomautukset
Riskien kartoitus (Riskien arviointiin perustuvat johtopäätökset eli riskit on tunnistettu ja kuvailtu sekä niiden syyt ja seuraukset on arvioitu)		X		Kontinkankaan pelastussuunnitelmissa osa riskeistä on kartoitettu. Suositeltavaa olisi, että koko riskien arviointi prosessi tulisi suorittaa uudestaan kohdekohtaisesti (riskien tunnistaminen, riskianalyysi ja riskien merkityksen arviointi). Pelastuslaki (2011/379) velvoittaa, että suunnitelmassa tulisi olla selostus VAAROJEN JA RISKIEN arvioinnin johtopäätelmistä. Vaarojen ja riskien arviointi on koko suunnitelmien perusta, siksi se olisi syytä tehdä huolellisesti.
Tulipalo ja muut onnettomuudet: esim. rakennuspalo, tuhopoltot, laitteiden syttyminen ja räjähdys		X		Tulipalovaarat on avattu Kontinkankaan pelastussuunnitelmissa, Linnanmaan suunnitelmissa ei.
Väkivallan tai muun tuhotyön uhka, ulkoa tai sisältä		X		Pelastussuunnitelmiin tulisi lisätä riskiksi johtopäätelmineen myös vakavan väkivallan uhka, sekä toimintaohjeet uhkan toteutuessa. Suositus (OKM 2015).
Sairaskohtaus		X		Kontinkankaalla ok, (riskin arviointi ja johtopäätelmät), Linnanmaan kampuksen pelastussuunnitelmasta puuttuu.

Tapaturmat: putoaminen, liukastuminen; työpisteissä tapahtuvat: esim. keittiötilat;		X		Kontinkankaalla ok, (riskin arviointi ja johtopäätelmät), Linnanmaan kampuksen pelastussuunnitelmasta puuttuu.
Ulkoisen uhka: säteilyonnettomuus; savua ulkoa sisälle (voi edellyttää sisälle suojautumista)		X		Kontinkankaalla ok, (riskin arviointi ja johtopäätelmät), Linnanmaan kampuksen pelastussuunnitelmasta puuttuu.
Kiinteistövahinko: vesivahinko, sähkön katkeaminen, hissien toimintahäiriö		X		Kontinkankaalla ok, (riskin arviointi ja johtopäätelmät), Linnanmaan kampuksen pelastussuunnitelmasta puuttuu.
Ennaltaehkäisy, eli toimet kuvattujen riskien pienentämiseksi		X		Tunnistettujen riskien osalta täyttyy Kontinkankaan pelastussuunnitelmissa. Linnanmaan pelastussuunnitelmissa ei ole tekstissä avattu ollenkaan tunnistettuja riskejä.
Selvitykset tilojen käyttäjille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja hätätilanteissa toimimiseksi.			X	Pelastussuunnitelmissa ei ole tilakohtaisia ohjeita tai selostuksia tilojen erityispiirteistä.
Ensiapuvälineet			X	Suunnitelmissa ei ole listaa tai muutaakaan selostusta ensiapuvälineistä (sijainnit, käyttötarkoitus, ensiapupisteiden tarvikelista)
Toimipistekohtaisesti nimetään henkilö, jonka tehtävä on tarkastaa ja täydentää ensiapuvälineet kuukausittain.	X			Löytyy suunnitelmista

TURVALLISUUTEEN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT	Kyllä	Osittain	Ei	Huomautukset
Pelastussuunnitelmien liitteet		X		Kontinkankaan kampuksen pelastussuunnitelmassa ei ole liitteitä. Liitteet löytyvät erikseen henkilöstö- ja opiskelijaintrasta. Liitetiedoston on päivitetty viimeksi vuonna 2016, sen ollessa monelta osin vanhentunut. Linnanmaan rakennuslabran pelastussuunnitelmasta puuttuu liite, riskienarvioinnista. Tekstissä virheellisesti: "Riskien arviointi löytyy liitteestä: Riskiarviointi".
Vaaralliset aineet: Jos korkeakoulussa säilytetään tai käsitellään vaarallisiksi luokiteltuja aineita, kirjataan selvitykset aineista ja niiden käytöstä pelastussuunnitelman tähän osioon.			X	Ei ole mainittu pelastussuunnitelmissa
Jos korkeakoulussa on koulutettua ensiapuhenkilöstöä tai esimerkiksi ensiapuryhmä, pelastussuunnitelmaan kirjataan luettelo henkilöistä ja hälyttämisohjeet. Hälyttämisohjeita ja muita toimintaohjeita sijoitetaan eri toimipisteisiin, esimerkiksi ensiapuvälineiden sijoituspaikalle.			X	Ei ole mainittu pelastussuunnitelmissa

RAKENTEELLINEN PALOTURVALLISUUS	Kyllä	Osittain	Ei	Huomautukset
Jos kiinteistössä on väestönsuoja, ohjeet sen käyttöä varten ja tiedot henkilöistä, jotka on koulutettu väestönsuojan hoitajiksi	X			Ei ole mainintaa väestönsuojien hoitajista.
Jäteastioiden sijoittelu ja jätteiden käsittely			X	Puuttuu pelastussuunnitelmista.
Tupakointipaikat			X	Puuttuu pelastussuunnitelmista.
Tulitöiden toteuttaminen ja tulityöpaikat		X		Tulitöiden toteuttaminen selostettu suunnitelmissa. Selostus tulityöpaikoista ja niiden sijainneista kunnossa Linnanmaan osalta, Kontinkankaan suunnitelma niiden osalta puutteellinen
Selostukset eri alkusammutusvälineiden käyttökohteista			X	Puuttuu pelastussuunnitelmista.
Alkusammutuskaluston huoltovastuut		X		Kontinkankaan pelastussuunnitelmassa ok, lisäksi voisi olla maininta mikä huolto-yhtiö huollon tekee. Linnanmaan kampuksen kohdalla pelastussuunnitelmassa ei ole mainintaa alkusammutuskaluston huollosta, huoltoväleistä eikä huollosta vastaavasta tahosta.

TURVALLISUUSTEKNIikka	Kyllä	Osittain	Ei	Huomautukset
Paloturvallisuuslaitteiden käyttö- ja huoltoperiaatteet (esim. kuinka usein laitteiden kunto tarkastetaan ja kuka niistä vastaa, onko käyttölaitteiden yhteydessä riittävät ohjeet myös pelastustoiminnan näkökulmasta)			X	Pelastussuunnitelmissa ei ole selkeää selostusta edellä mainituista. Käyttö- ja huoltoperiaatteiden lisäksi kaikkia paloturvallisuuslaitteita ei ole mainittu pelastussuunnitelmassa.
Jos kiinteistössä on automaattinen paloilmoitin-, sprinkleri- tai savunpoistojärjestelmä, automaattisia palo-ovia tai muita paloteknisiä laitteistoja, on niiden toimintaperiaatteista oltava lyhyet kuvaukset selostuksineen			X	Kontinkankaan pelastussuunnitelmassa ei mainita rakennusten paloilmoitinlaitteistoa tai savunpoistoa. Linnanmaan osalta suunnitelmassa pitäisi olla parempi selostus paloilmoitinlaitteistosta sekä palo-ovista ja niiden toiminnasta.
Laitteistojen käyttökeskusten sijainnit (käyttökeskusten sijainnit on merkittävä tilojen ja alueen opaskarttoihin.)			X	Sijainteja ei ole selostettu pelastussuunnitelmassa mutta on merkitty kampusten kerroskuviin.
Laitteistojen huoltovastuu	X			
Alkusammutuskaluston määrä ja sijoittelu (merkitään opaskarttoihin)		X		Määrää tai sijoittelua ei ole eritelty pelastussuunnitelmassa. Alkusammutuskaluston sijainti on merkitty kampusten kerroskuviin.

TURVALLISUUSVIESTINTÄ JA -OSAAMINEN	Kyllä	Osittain	Ei	Huomautukset
Selostukset rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä		X		Kampusten tilakohtaisia erityispiirteitä ei ole avattu suunnitelmassa. Esimerkiksi laboratorio-, simulaatio- tai muut erityispiirteitä omaavat opetustilat. Monilla opetustiloilla on omat erityispiirteensä ja tilojen käyttöön liittyviä riskejä.
Avun hälyttäminen onnettomuustilanteessa tai sen uhatessa	X			Molemmissa pelastussuunnitelmissa ok ohjeet.
Hätäensiapuohjeet (onnettomuus, vakava tapaturma tai sairaskohtaus)	X			Molemmissa pelastussuunnitelmissa ok ohjeet.
Hätäpoistumisohjeet ja kokoontumis- paikkojen sekä suojatilojen sijainti			X	Puuttuu pelastussuunnitelmista.
Toiminta automaattisen palohälytyksen yhteydessä (jos kiinteistössä on ennakkohälytyksen antava laitteisto, toimintaohjeet sen hälyttäessä)		X		Toimintaohjeet tulipalotilanteeseen on pelastussuunnitelmissa

Sisälle suojautuminen uhkaavassa tilanteessa.		X		Ohjeet sisälle suojautumiseen väkivallan uhatessa puuttuvat molemmista suunnitelmista. Pelastussuunnitelmissa on ohjeet sisälle suojautumiseen kaasulta tai säteilyvaaralta sisälle suojautumiseen.
Toiminta- ja suojautumishoje vaarallisten aineiden tai säteilyonnettomuuksien varalle	X			Molemmissa pelastussuunnitelmissa ok ohjeet.
Toimintaohje sähkökatkon, vesivuodon tai muun kiinteistövahingon yhteydessä (tähän ohjeeseen on hyvä sisällyttää yhteystiedot huoltohenkilöstön hälyttämistä varten)	X			Molemmissa pelastussuunnitelmissa ok ohjeet.
Toiminta- ja suojautumishoje vaarallisten aineiden tai säteilyonnettomuuksien varalle		X		Vaarallisten aineiden osalta puuttuu pelastussuunnitelmissa
Toiminta tulipalossa	X			Molemmissa pelastussuunnitelmissa ok ohjeet.
Avun hälyttäminen onnettomuustilanteessa tai sen uhatessa	X			Molemmissa pelastussuunnitelmissa ok ohjeet.
Alkusammutusohje		X		Kontinkankaan pelastussuunnitelmissa ok ohjeet, Linnanmaan pelastussuunnitelmassa ei ole ohjetta.
Tuhopolttojen torjuntaohjeet			X	Ei löydy pelastussuunnitelmista

Omatoimisen palotarkastuksen ohje			X	Ei löydy pelastussuunnitelmista
-----------------------------------	--	--	---	---------------------------------

Pelastussuunnitelmien tarkistuslistan lähteet:

Aatsinki, A. 2022. Pelastussuunnitelman sisältö. Teams-haastattelu 11.2.2022. Laurea-ammattikorkeakoulu. Espoo.

Kreus, J., Pelkonen, N., Ranta, T., Turunen, T., Viitanen, J. & Vuoripuro, J. 2010. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien hallinta. Viitattu 25.1.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114724/Laurea%20julkaisut%20C14.pdf?sequence=1>

OKM 2015. Oppilaitosrakennusten turvallisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 20.2.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75199/tr02.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pelastuslaki 29.4.2011/379. Viitattu 22.2.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L3P12>